КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

55⁹

Масса а мехкашкара пролетареш, вiашагiхиэта!

ШИНАРИН

5

ноябрь, 1968 шу.

№ 133 (4813).

Мах 2 кап.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союзан Коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн обкоман, Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхарчу Советан Министрийн Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ
1923 ШЕРА ХИЛА

СОВЕТСКИ СОЮЗА КЪАХЬЕГАМХОЙ! КЪОВСАМ ЛОАТТАБЕ ПХЕ ШЕРА ПЛАН ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЯР ДУХЬА, ХАЛКЪА БОАХАМ—ХАЛКЪА МАТЕРИАЛЬНИИ КУЛЬТУРНИИ ВАХАРА БОАРАМ А МЕХКА ОБОРОННИ НИЗ А ДIАХО АЙБАРА ЛАРД ДАИМ ДЕГIАККУВЛАР ДУХЬА!

(Сийлахь-боккхача Октябра 51 шу дизарга даьча КПСС ЦК ТIадехамашкара).

ЮРТА БОАХАМА ДЕШАЕХ ЙОЛА КПСС XXIII-ча СЪЕЗДЕИ ЦК ПЛЕНУМИЙИ РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЯРА ХЬАКЪЕХЬАРА

1968 ШЕРА 31 ОКТЯБРЕ ТIАЙИЦА

КПСС ЦК ПЛЕНУМА СОЦАМ

КПСС XXIII-ча съезда решенеш кхоачаш а еш, советски халкъо коммунистически парте кулгалца доккхий толамаш дьхад боахами культурен дегIаккхувлача. Лакхача темпаща дегIаух мехка халкъа боахам, тIа-тIа дукхагIа тоалу къахьегамхой материальни хьал.

КПСС XXIII-ча съезда, ЦК мартовски (1965 ш) майски (1966 ш) Пленумий решенешца хьежна чIоагIа гIулакхаш чакхдьхад мехка юрта боахам дIахо айбара. ЧIоагIъяьй цун материально-техническа база. Промышленность дукхагIа арахеца дьннай колхозаштеи совхозаштеи эпа трактораш, автомобилаш, юртбоахама машинаш, минеральни удобренеш. Шерра дьржад дьттанута мелиорации ара балхаш. Боккхача лоархIаме хиннад хувцаргIоаца планаш оттаран планал совгIа алат дохкарах материальни стимулировани арен ларда тIа хатташ [illegible], кердача юртбоахама продукташ кийчъяра политика даьлар. Юрта чакхъьхкай дукхха социально-экономически мероприятеш, юкъедаьккхад колхозашка хIара бетт-бетта къахьегамах гарантированни мах телга, тоадаьд колхозхойи совхозий болхлойи пенсеца Iалашбелга.

Цу дерригача гIулакххана, партийни, советски, юртбоахама органаша баьча боккхача организаторски политически балхо, [illegible] болхлощен, юрта боахама специалистапа

шоай хьинар да кходеш къахьегаро, хIаьта ниттагероа къахьегамхоша юрта невкъостал даро а аьттув баьккхаб юртбоахама продукци дукхагIа яхара, цуя керттера доакъош кхаш леладелгеи хьайбаш леладелгеи айдара, колхозийи совхозийи экономика чIоагIъяра.

Шера юкъера лаьрхIача 1965—1967 шерашка лькха юрта боахама ерриге продукци 75 миллиард сома маьха хилар, вешта аьлча цул хьалхагIа дIадахача кхаь шерарчул 10 миллиард сома маьха хIана яц аьнна дукхагIа. Бахача маьха хIара сага еих Iоакха юртбоахама продукци 11 процент дукхагIа хиннай.

Лакхбеннаб юртбоахама культурай хьункъач, айеннай хьайбай продуктивность. ХIара шерашкъера лаьрхIача цу шерашка гуйльяй валови продукци: алат — 147 млн. тонн, е 1962—1964 шерашкарчул 10,5 процент дукхагIа, боамбеяда — 6,9 млн. тонн — 20,4 процент, шекара свекла — 78 млн. тонн — 34,5 процент дукхагIа. Укх тIеххьарча кхаь шера доаккха хуга шоаза хIана хиннадац аьнна дукхагIа а хиина, боакха 895 ераж тоннага дIакхаьчар. ДукхагIа хиннаб берриге кубаьлаш бойа борц, гречиха, хIаьта ниттга кодатIолаш, баьцалараш, сом, комсаш, чай. Шера юкъера лаьрхIача доаккха дух 1965—1967 шерашка 10,7 млн. тонна кхоачам е цул хьалхагIа дIадахача кхаь шерашка найсдича 15 процент дукхагIа хиннад, шура — 76,2 млн. тонн, е 21,3 процент, фуаш—31,6 млрд, е 11,3 процент дукхагIа. Толамие кхоачаппьай дьттанцарен хьайбашкарен йоаза продукташ эцара паччахьалкхен планаш. Лакхъеннай юртбоахама производства дерригача доакъой рентабельность. Моих бIарчча хьайбача ер тIеххьара цу шу пайда а бен, чакхдаьккхад совхозаша ДукхагIа хиннай колхозийи колхозхойи доходаш.

1968 шера юрта боахама къахьегамхоша керда толамаш даьхаь. Укх шера дерриге доаккхаш дола алат 165 млн. тонн совгIа хургда. Алаташ эцара план тIеххоачашъьяй, паччахьалкхен ресурсашка хьачухаьчай 64 млн. совгIа тонн. Дикка хьуакъам кхобаьб боамбе, шекара свеклай, тенарий, коартолий, кхыча культурий. СовхкарчудукхагIа хьа а лькай, эпа а яйшай хьайбай продукташ. Ханал хьалха кхоачашъьай дух, шура, фуаш, тха эцара паччахьалкхен план.

Юрта боахама продукци дукхагIа аьарахь кийчъярой йиш хилийтай товарни ресурсаш лосамъяха, мехка эшача кхачан продуктамца, халкъо лелалеча товарашца, беламна ва болагIа Iаламбе, белгталара запасаш вIашагIтоха. Бахача маьла хIара сага еих лоархIаш 1967 шера шорга дIахьачъяд дух 21 процент, шура а шурий продукташ а — 15 процент, фуаш — 32 процент 1964 шерарчул дукхагIа.

Юрта боахам дегIаккхувлаш дахача толамашца нхьана кхоачамбоацараш а къоастаданза диса деша а да. Цхьайола продукташ эцара боарамген къахьегама овсарле лакхъярген дилача юрта боахам хIана а кхаьчабац пятилеткана оттаьча [illegible] XXIII-ча съезда Директиваш тIа лаьрхIача боараяга. Юртбоахама производство лакхъялара тоннаш леха а цхьайолча областий, край, республикай. Цхьайолча боахамашка асала бу алатеи кхычен культурай хьункъам лакхбара а хIаьта ниттга хьайбай продуктивность айара а болх. ХIана а тIелла а сортагIа довла фу дIадуаш йола нотттигаш. Дукха продукци йов аьсарца, дIайийнача хIамаштен хьайбаштен хулача дуаш дергашпен лазарашцен лоаттабу къовсам асала хилар бадьан долаш. Е йоагIача тайпара йоакко ли нотттигера удобренеш Iоларен кхашка товгарен. Кхоачамбоцлаш дика пайда эцаш техниках. Кхоачамъяи аьттаииа мелиорации ара оттаяь планеш задинеш. Дукхача колхозашкен совхозашкен кIеагга юкъекхуь боахам лелабара толамагIа йола приемаш, къахьегами производствен вIашттIеххъякхара дикагIа йола формаш методаш, хIана а асала делабу экономически болх.

ХIане а лакха ба продукци лаккхарга дIаболда мах, къаьстта а хьайбай боахаме, хIамай кхоа барц хьуриат дари дукха лоаттабу къовсам боаржабе боагIача тайпара боаржаьбац. Доходаш ахсамъякхнайоллашехьа а, дукхача колхозашка общественни производство шеръярга кIезига хьежаду ахча, совнагIа дIаухийт административно-управленчески аппарат лелаярга а кхыча гIуллакхашка а.

СССР юрта боахама Министерства, «Союзсельхозтехника», СССР мелиорацен хий бахьамен Министерства, йоттагерча цар органий бадла тIа хIана а кIезига шиц кхоачамбоацараш. Йоала йоагIача тайпара фарцагIйоалац уж колхозашки совхозашки производства резервашка тороеха байзагIа пайда эцара, масеза а шоай ханнахьа къестадаш даьтта леладелгеи хьайбаш леладелгеи дегIаккхувлара дукха лоархIаме дешаш.

Дикка тоаде дезаш да юртбоахама продукташ кийчъяри дIоттань лоаттаяри вIашттIехьдеаккхара, къаьстта а бьыпахкараши соии.

Тоъал доккхий кхоачамбоацараш да юрта боахама капитальни вложенешцеи материально-технически ресурсашцен планаш увттаеча, юрта боахам Iалашбара даькъе XXIII-ча съездой ЦК Пленумашен оттаь задинеш цхьайолча промышленни министерствашка кхоачаштьеча. Мела и машиний, пайдалагIа йола удобренеий, дIайийна хIа

(Йистедоалар 2-ча оагIо тIа).

ОКТЯБРА СИЙНА

ЮБИЛЕЙНИ ВАХТЕ ЛАТТАЧАРГАРА

Укх тIеххьарча хана хьайбай продукташ дами алсамйоахаш хьабоагIа Шелковской района «Коминтерн» колхоза хьайбаш леладераш. ХIаьале шурен тхаи дохкара шера план кхоачашъьяй яр. Иэ болх беча кIезига дакъа лаьцалаш комсомольцашен кагирхошен. Колхоза шоллагIча ферме комсомольско - кагирхой коллектив я. Цунна кулгаллеш я комсомолка Кадырова Рая. ЧоагIа хьинар айдеина къахьегаш бар уж Сийлахь-боккхача Октябра 51 шу дивара накъаболхаш. Шера план 364 тонн йолча Дамаенна дIаеннай цу бетта 432 тонн шура.

Эттара дикагIа бола тхаам комсомолка Ематишнева Раис бахкхаб. Шера 2400 килограмм шура лакха декхар тIаийицдар цо, хIаьта хIаиале хIара це лелабеча Iаттагара но яьккхар 2600 килограмм я. Цул дукха тIеххьайнсаяц комсомолка Аджигайтарова Блаяа. Цуя хьокхам—2260 килограмм. Цо а пий шера декхараш кхоачашдаьд. Паьха толамаш юбилейца хетаду кагирхоша.

С. ШАБИЕВ.

СЛЮДА МЕХАНИЧЕСКИ ВIАШАГIДОАХ

Дукха ха йоацаш Грозненски слюдяной фабрике дIамига разнераш йола слюда механически хьисапе вIашагIдаха доладеннад. Цхьан бетта совгIа къахьийтар фабрика керттерча инженера Позднякова Виктория Павловнас, слюда механически хьисапе вIашагIдоаккхача установка технолога Афанасьева Лилия Ивановнас, установка механика Батушенко Иван Савельевича термистийи сортировщикийи коллективаша цхьана слюда механически хьисапе вIашагIдоаккхаргдолаш установка болх бе йолаллийта гIерташ.

Дукха халонаш кийсъелар цига. Бацар опыт йола слюда механически хьисапе вIашагIдоаккхаргдола процесс йовза болхлой, ремонт яза яр термически пишкаш, во вIашттIехьлбаьккхабар прокатни станокийн кхыча механизмайн болх а.

Эттара хьалхара продукци елар установка 8-ча октябре. Цунца болх бе йолленнача контрольни аппарате хьахьокх арахецна продукци ГОСТ-о дIадеххача тайпара дика йолга.

Слюда механически хьисапе вIашагIдахаро торе хулийт балха овсарле лакхъеи юхеднсача слюдах кийса пайда эцеи.

А. КОЖУХОВСКИЙ,
Грозненски слюдяной фабрика партбюро секретарь.

Грозненски прекинг-заводе хьалха латтачарех я Н. Островски цIерагIча установка коллектив. Коммунистически къахьегама цIи лелаеча установ[illegible] совгIа эзараш тоннаш продукци ара а хецаш чакхбаьккхар лет бутт. Из за цар Октябра дезача цIейиз кийчдаь къахьегама совгIат. Цига къаьстта дика къахьет технологаша ил. Лашина Еленаси, Воробьев Александрен, кхы[illegible].

СУРТА ТIА: болх беш я оператора гIоргч Е. Лапшинан оператор А. Воробьевн.

И. Пионова сурт.

II бетта план кхоачашъяьй

Ленински къахьегама вахте эттача Грозненски ремонтно-механически завода цехашта юкъе хьнм хьалха латт укх шера йок. Мирчев керте латта межуаьтта оборудованена ремонт еча цеха коллектив. Цхьайтта бетта план кхоачашъяьй цо. ХIанзлехьа 11 бетта планах совгIа республикерча бурувлеттарашта лаьрIIа арахийца оборудовани 8 эзар совгIа сома мехьа я. Цу коллективата а заводе карара кара теза Ше байрахь. ДIахо йолача хана из карара ца лийта а лерхI цо. ХIара сменагIа нормаш 140—150 процент кхоачаш а еш. къаьстта дика къахьег цига цо. Гоачева Смольниковн керте латтача коммунистически къахьегама цIи лелаеча бригадаша.

Н. ИОСТОКА.

Ленински къахьегама вахта

Ачхой-Мартана района къахьегамхой шой дебаргга [illegible] юбилейна — [illegible] вав бIаь шу кхоара сийлахь дезагIа кийчдул ба.

Района совхозаша паччахьалкхента алат, дух, тха, фуаш дохкара шоай бетта план тIеххкоачашъьяй. Планах 4600 тонн алат (хьажкIа йоацаш) дохка деза Даьхенга дIакхаьчад 6086 тонн алат, дух—план 680 тонн йолча — 764 тонн, тха — план 490 центнер йолча — 496 центнер, фуаш — план 1200 эзар йолча—1326 эзар.

Эттара дикагIа къахьийгад Орджоникидзевский совхоза коллектива. 313 гектар долча лаьтта хIаране тIара 27 центнер алат даьккхад, цу даькъе гуракха бул ирхк — 35 центнер. Планах дохка дезаш 200 тонн долча 490 тонн алат дехкад. «Орошевод» совхоза 600 гектарах хIаране тIара 25.7 центнер алат чудехад, цу даькъе гуракха бул нуих — 38 центнер. План 650 тонн йолча Даьхенга 720 тонн алат дехкад.

Шерра-шера дукхагIа безгалбула районе производстве къахьа латтараш. Йиттга, «Лермонтовский» совхоза шоллагIча отделене свекла кхееча Бахаева Хьаваь звенос. цу совхозерча Матаев Берса кулгаллеча бригада шоай лаьттан хIара гектаре тIара 380 — 400 центнер мерза овлаш чуйийнад.

Дика хьийкъай цу совхозе хьажкIаш а. Акиев Рамзана, Чагиев Ирмана, Захаев Лече кулгалеча звеньяша хIара гектара тIара 40—45 центнер хьажкIаш чуэп.

«Самашкинский» совхоза Абдулвахабов Мина керте латтача тIахторни бригада шоллагIча хIара гектар лаьттан тIара 24 центнер мукх, 21 центнер кIа, 290 центнер свекла лаьрхIа хьажкIа чуецай.

Цу совхоза цхьоалагIча отделене доярка Шахбузатова Кабиртое ше леладеча хIара Iаттагара йис бетта 1900 килограмм шура лакхкай, хIаьта кхоалагIча отделенерча Мальцева Надежда хьоткхар — 2348 килограмм ба.

«Лермонтовский» совхоза кхоалагIча отделене оалхазараш лехалеча Мансуровна ПаьтIамета йис бетта хIара нана-котоца тIехьара 106 фуъ гулдаьа. Цу совхоза Iаьсий лелалеча Арсанова Арубика шай сбуцнера цхьакнха Iаса къастийтадан. Дийнахьа бусе хIараннена 520 грамм дола тIаххетийр.

Ачхой-Мартана района къахьегамхоша шоашта хьалхашка декхар оттадьд 1969 шера 20 эзар тонн алат дохка, алап 18 эзар тонн мара йоацача, хIаьта цу шера паччахьалкхента 8 эзар тонн алат дохка, план 7,2 эзар тонн мара йоацача, 1970 шера алап 17,6 эзар тонн мара йоацача 21 эзар тонн алат чу а дена планах дохка лерхIачул пхьа эзар тонн совгIа алат Даьхенга дохка.

1969 шера лаьттан хIара гектара тIара 20 центнер ка бола

БОАХАМАШ РЕНТАБЕЛЬНИ ХУРГДА

В. И. Ленин ваь бIаь шу дизаре района Ачхой-Мартанои района юртбоахама къахьегамхоша тIаийца социалистически декхараш.

алат дакха. 1970 шера — 20,5 центнер, хIаьта кий дехкача лаьтташкара хьалхарча шера — 28 центнер, шоллагIча шера — 29 центнер. ХьажкIа цу шерашка кий дехкача лаьттан хIара гектара тIара 35 центнер йоаккхаргья.

ЛоархIаме декхараш тIаийцад района хьайбаш лелабераша а. Дезача юбилейна сийленца накъабахара къовсам лоаттаберга 1969 шера 5,5 эзар тоннага дIакхоачаш шура яккхара. 1970 шера — 6 эзар тонн: дулх 1969 шера 1380 тонн дакха. 1970 шера — 1425 тонн, фуаш хьалхарча шера — 3750 эзар. оу тIехьа — 3869 эзар. тха пятилетка хьалхагIча шера — 390 центнер. тIехьарча шера — 450 центнер.

ХIара беттача Iаттагара 1969 шера 1750 килограмм шура яккха. 1970 шера — 1850 килограмм, хIара нана-котама тIехьара 1969 шера — 130, 1970 шера — 135 фуъ гулде.

1969 шера планал совгIа 90 тонн дулх, 200 тонн шура, 150 эзар фуъ, 30 центнер тха дехка, хIаьта 1970 шера дулх — 50 тонн, шура — 200 тонн, фуаш— 300 эзар. тха — 50 центнер.

Дикача фух дола хьайбаш дукхагIа дебаларца, цар продуктивность лакхъярца алсамйоахаргья хьайбай, кох тIарча оалхазарий продукташ.

Цу даькъе геттара лоархIаме да хьайбашта даим кхоачамболаш докъар лоаттаделга.

Боахамаша лаьхача къахьегама толамаша, хьалхашка латтача перспективаша хьагойт В. И. Ленин ваь бIаь шу дизара сийла тIаийца социалистически декхараш пятилетка ерриге задинеш 1970 шера 7 ноябрь хьатIакхоачаш ладоачаш йиш йолга.

Пхе шера планал тIех 2,6 эзар тонн алат, 3 эзар тонн баьцаларош, 1,2 эзар тонн сом, 10,5 эзар тонн шекара свекла, 339 тонн дулх, 658 тонн шура, 500 эзар фуаш дохкаргда.

1970 шу чакхдалалехь хьайбаш лоаттадера 19 помещенейа, 4 ков тIара оалхазарий леладеча фермана комплексни механизаци ергья. «Лермонтовский», «Самашкинский» совхозий кхоалагIча отделений фермай дояркашка шин сменах болх байтаргбола хьалаш вIаштIехьдоахаргья.

Района боахамаша 1969 шера хIаде дика фу Iалашдергья. 1969—1970 шерашка мараг хьатIакхоачаш ерриге техника тоаль йоаккхаргья.

Лаьтта бригадаша, звеньяша лелаергдолаш шерие дIалургда. Шерра балха юкъеюхухьаргья материальни моральни стимулаш.

Валах хьайбоахен паччахьалкхента йоаккаш йолеш продукташ дукхагIа хиларал совгIа цунга дIадоалар 1970 шу чакхдалалехь 1,2 процент лохдергда, къахьегама овсарле кIезагагIа ала а 40 процент айхаяргья. Боахамий экономика дерригга доакъош рентабельни хулийтаргда.

Социалистически декхараш районни партийно-боахама активе дийца а дийца тIаийцад.

КОЛХОЗИЙ ЭКОНОМИКА ЧIОАГIЪЕРГЬЯ, НАЬХА ХЬАЛ-ТОРО ТОАДЕРГДА

В. И. Ленин ваь бIаь шу дизара сийле Советски района юрта боахама къахьегамхоша тIаийцад социалистически декхараш

Советски района юрта боахама къахьегамхоша шоай ниа дIакхоачар цу пхе шера плав ханал хьалха кхоачашъяра, В. И. Ленин ваь бIаь шу дизара баха йоагIача тайпара накъабахара. Укх шера хьийнъе ка бола алат хаинахьа чуийцар. ХIара гектара тIара чудена алат 16,6 центнер хилар. ДикагIа толамаш дьхар Орджоникидзе, XX партсъезда цIерагIча колхозий кхаш леладераша.

Дика хьокхамай доах «Новая жизнь» яхача колхозерча тхьамка лелалеча Асбиннева Тоикаца, Сайпулаева Мелисата, Кирова цIерагIча колхозерча Дубаева Азлатус, кхыбараша.

Хьалхашка доккхий декхараш латт. Юртбоахама производство дегIайоалара, колхозий экономика чIоагIъяра берриге теркам тIа а ухийташ В. И. Ленин ваь бIаь шу дизара сийла лелеча кхье а баьна тха района юртбоахама къахьегамхоша укх тайпара социалистически декхарам тIаэп:

1969 шера хIара гектара тIара 17,5 центнер алат чуда, 1970 шера — 20 центнер. 1969 шера 3,1 эзар тоннага дIакхоачаш алат дехкаа, хIаьта 1970 шера — 4 эзар тонн.

Хьайбаш доажалар, уж кхабар гIулакх тоаларпа 1969 шера 282 тоннага дIакхоачаш дулх дакха, тха — 253 центнер, хIаьта 1970 шера дулх—360 тоннага дIакхоачаш, тха — 360 центнер.

Хьайбаш дебаларца, цар продуктивность лакхъярца дукхагIа йоаххаргья хьайбай продукташ. ХIара шера бIаь Iатта тIехьа — 90 Iаса, бIаь жийна тIехьа 95 Iаьхар хьалкхеберга. Дийнахьа буси бежана тIаккета хулха доаал 1969 шера 600 грамм хулийтаргья, 1970 шера — 700 грамм.

Къаьстта чIоагIа теркам тIабохийтаргба цамхера технически культураш кхеяра. 1969 шера тхьамка дIадуврга 92 гектар лаьтта: 1970 шера — 105 гектара тIа, помидор ду сорто 1969 шера дIадоврга 200 гектар лаьтта, 1970 шера — 225 гектара тIа.

1969 шера хIара гектара тIара 10,8 центнер тхьамка кхедергда, 1970 шера — 12 центнер. Паччахьалкхенга 1969 шера — 100 тонн, 1970 шера — 130 тонн тхьамка дохкаргда.

Берриге теркам тIаосаврба колхозхой къахьегама овсарле лакхъяра, продукцека дIадолар лохлара. Юртбоахама дерриге доакъош рентабельни дергда.

В. И. Ленин ваь бIаь шу дизара накъалоахаш ваха дукха болхаш дергда юрташка геьнаш йогIара, уж тоаль хоэъяра.

Пятилетка чакхйоалаш районни больницен культура Шаи хьалдаь даргда. Юрташна тIана еш йола электрификаци, радиофикаци, телефонизаци йистейоаккхаргья.

ТIаийца социалистически декхараш толанца кхоачашдаь Советски Союза коммунистически парти вIашагIъелачча, эттара хьалхара социалистически паччахьалкхе хьальлъча В. И. Ленина бIаь шу дизача денна хахх доагIача тайпара накъагIоргда. Колхозий экономика чIоагIъергья. юртарча къахьегамхой хьалторо тоадергда.

Социалистически декхараш районни партийно - боахама активе дийца а дийца тIаийцад.

ЮРТА БОАХАМА ДЕШАЕХ ЙОЛА КПСС XXIII-ча СЪЕЗДЕИ ЦК ПЛЕНУМИЙИ РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЯРА ХЪАКЪЕХЬАРА

1968 ШЕРА 31 ОКТЯБРЕ ТIАИЙЦА

КПСС ЦК ПЛЕНУМА СОЦАМ

(Йистедоалар. Долалур 1-ча агIа тIа).

маш лораеча химически средствай керда тайпаш хьадеча, тIехьадоах юртбоахама керда техника хьаяра гIулакх карадерзалелга, во къестаду запасной оатхалашца Iалашдара дешаш. ТIехьадисах юртбоахама бедах чакхйоаха промышленность дегIайоалаелга.

ЦК Пленумо белгалдоаккх, юртбоахама производство лакхъяра темпаш кхоачамболаш ца хилара ларде ула льыттачта химизаци мелиораци елга, комплексни механизаци елга хIана а мела чакхдоахаш хилар. Iаилаьем хьалха латтача оаытая керда карагIдьйнараш юрта боахама кIезига юкъехкухьаш хилар.

КПСС Центральни Комитето соцам бу:

1. Парте-политика а юрта боахам дегIайлаьулара КПСС XXIII-ча съездо, ЦК мартовски майски Пленумашка кийчдаь практически гIулакхаш а дIахо а лоараагIа ца йоалаш чакхдоахийта партийни организацей, советски боахамен органий лоархIамегIара декхар лархIа.

Пленумо «союзни республикай Компартей ЦК-аш, парте крайкомаш, обкомаш, окружкомаш, райкомаш, советски органаш, СССР юрта боахама Министерство, СССР мелиораци хьи боахамен Министерство, «Союзсельхозтехника», моттигерала органаш, колхозайи совхозайи партийни организацеш а кулгалхой а декхарийла бу юрта боахам дегIаккхувлачара кхоачамбоацараш дIададахара, цхье шера плана заданеш кхоачашъеяга Iалашдергдолаш колхозийи совхозийи производства ерригача резервах дикагIа пайда эцара гIулакхаш чакхдаха.

2. КПСС ЦК Политбюрос кийчъьян нов. Л. И. Брежнева доклада тIа хьахьенха йола СССР халкъа боахам дIахо дегIаккхувлара керттерча лостамайн гIулакхийн хьакъехьара предложенеш кьоабалъе а шоай хаикахьем коммуниш хьальяра на эшшарен лархIа а.

ЦК Пленумо лоархIамегIара ерригача парте юкъара а ерригача пачхьалкхен юкъара а политически декхар лоараI, мехка дIахьоча юртбоахама производства боараш тар ма лу лоарагIча ханашка тIехдевргдолаш, юрта боахам дегIаккхувлара темпаш сихъелга. ХьалхагIа а санна терхама юкъмоттиге латташ хила деза елати кхыйола юртбоахама культураш хьувкъам чIоагIа лакхбара лара тIа хинна дукхагIа йоахилга, хьайбай боахам ма могга дегIаккхувлилга. Даим продукте дикал товара йоакхо ялза хургъи.

Юртбоахама производства лакхача боараште кхоачалургдаш колхозийи совхозийи производстваьа а хIаьта мишта цуние гIудакх деча лоакъонта а мIал шие белашагIа йола материально-технически лара ца йоале. Юрта боахам дIахо а хIанзарча машинии техникаца кийчбелга, цунна мел эш минеральни удобренеш кхыйола химически средствашц хилийтанаа. Йоккхийча маштабегIа мелиоративни балхаш чакхдахаппа дарглан.

Юрта боахам кердача технически лара тIа юкъ кийчбелга лоархIамегIара лостам хила беза хьатIаьоагIача пятилеткана планаш оттаеча хала. Халкъа боахама планашка белгалъе еза юрта боахама тIа-тIа дукхагIа эшараш дикагIа кхоачашдара хиланза ярбеаца средствашц материально - технически ресурсашц.

3. Химии юкъейоалаяр юртбоахама производства продуктивность лакхъяра боакхача лоархIаме хилар теркал а деш, укх гаргарча шерашка дукха а дукхагIа сихъеча ярхьяц минеральни удобренеш, дIайийна хIанаш лоралра пайданаьа йола химически средствай, микробиологически синтеза продукташ дукхагIа хьаяра темпаш. Химически промышленноста Министерство, мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьттохимически промышленноста Министерство, микробиологически промышленноста Бертара управлени, химически мехкдаьттан машиностроене Министерство, гIишлошъяра министерствай, хIаьтта шитта СССР Госплан а, СССР Госснаб а, союзни республикий Министрий Советаш а декхарийла йойла минеральни удобренеш, гербицидаш, кхыйола химически средствашц хьаергйода предприятеш моцностеш бола бе йолаандийтара оттавр йодлеш шоай хавнакхьа кхоачашъелга Iалашде. Партийни организацеш тIехьожама кIоз дана дела минеральни удобренеши дIайийна хIанаш лоралра химически средствай промышленность дегIаккхувлилга Iалашдара гIулакхай хьакъехьара КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи соцамаш кхоачашделга. Лаьтта лелалара химизаци елга, удобренеши химе кхыча продуктайи пайданагIа дола тайпаш хьалелтен парех пайда дикагIа эцилгеш дIахо дегIаккхувлара а хIаьта шитта химически промышленность мехка эшашка бакъахьагIа хургйоача тайпара хIанийсъяра а цкъаш кIоаргтен массе агIорахьарен нийса хилар хьаьюккар духьа СССР Госплана, Iилман техникан гIулакханта йолча Госкомитета, СССР юрта боахама Министерствана, химически промышленноста Министерствана, СССР Iилмай Академена, ВАСХНИЛ-а тIадуллалза мехка юрта боахама химизаци яра перспективни план оттаелга.

4. СССР мелиораци хьи боахамен Министерство, СССР юрта боахама Министерство, «Союзсельхозтехника», партийни, советски, юртбоахама, хьибоахама органаш декхарийла йойла КПСС ЦК майски Пленумо чIоагIъяь мелиоративни балхий программа кхочашъяра хиланза ларе мел доаца гIулакхаш чакхдаха. Мелиоративни гIишлой, проектно-тохкамаш балхий производственни база мамогта шерьелга, хьибоахама организацеш техникацеи материалашцеи кийчъелга Iалашде. ГIишлош инженерно-технически массови квалифицированни кадрашца чIоадIъе, мелиоративни къахьегамен вахарен хьалаш тоаде. Пачхьалкхен а хIаьта шитта колхозий а совхозий а ахчан четах хьалдеш дола мелиоративни гIирсаш хиланза ярбеаца механически средствашца, материалашца, оборудованица Iалашдара гIулакх тоалара де дезар доаца СССР Госпланол СССР Госснабол.

ЦК Пленумо лоархIамегIара хьибоахама объекташ хьалъяра шефство лелаелга шоашта дIатIаийцача комсомольски организацей инициатива хьал а лоаш, комсомол, вай сий дола кагирхой лаьтташта мелиораци яра шерра программа кхочашъеча ихь а хьинарегIа дакъа лацара тIа а хьех.

Мехка халкъа боахам дIахо сихха дегIабоалабе безаш хиларо дIадех лаьттаеш, хиш энергетически ресурсех пайда дикагIа эцилга. СССР Госплана, Iилман техникан гIулакхашта йолча Госкомитета, СССР юрта боахама Министерствана, СССР мелиораци хьи боахамен Министерствана, СССР энергетикан электрификаци Министерствана, СССР Iилмай Академена, ВАСХНИЛ-а тIадуллалза союзни республикашка цхьана мехка тайп-тайпарча районашка мелиораци балхаш чакхдаьара аргIа, мелиораци ячча лаьтташка юртбоахама производство дегIайоалаелга, Iодоагiа хиш пайделгеш дIа-кха декъилеш, гидроэнергетика дегIайоалаелга, кхыйола мероприятеш чакхйоаххилга белгал а деш, 10—15 шера перспективни план оттаяр.

5. Комплексни механизаци яра юрта боахама юкъе техника цунна тоьаш Iалашъяр духьа даьза дергдоалаш лоархIалда тракторий, юртбоахама, мелиоративни машиностроене производственни моцностеш дIахо дегIайоагIилга керда заводаш хьалъерен болайи арахта реконструкци яра, хIаьта шитта машинаш еча цу доалъоацкара оборудовани, технологически процессаш эргайоалаш тоалара, производствои къахьегам вIашIтIехьйоаккхара цхьъаца Iалашдар.

ГIулакхаш чакхдоалалда кердача, толашагIа йолча юртбоахама техникана конструкци яра болх тоабара, из хьаярен карадерзарен хинаш лоакъара. Лакхбола юрта боахама машинаш, запасной оатхалаш лоаттавра заданеш кхоачашъяра, уж дикагIа, тешамегIа, дIаьхача хана хьаргйолаш хилийтара хьалдара министерствай, ведомствай, промышленни предприятей, СССР Госплана, СССР Госснаба бехктокхам.

6. ЦК Пленумо бокъха лоархIам бу юрта гIирсаш хьалдара гIулакх тоадаре. ГIишлошъяра проекташ организацеш чIоагIъяиза, юрта гIирсаш хьалдеча индустриализаци яра боарам лакхбакха, моттигера гIишлой материалаш яхара гIулакх шерра дегIадоаладаиза, производственни гIирсаш, чуйе цIенош, культурно-бытовой учреждени юрта хьалъелга дикка шерданза дарглан. Тешо чIоагIагIа е ера колхозашки совхозашки хоттьь тоавра, хица Iалашъяра, церна газификаци яра, наьнъа гIирсаш хьалдара.

7. Хьайбай боахам сихха дегIабоалабар, доахнен коа тIарча оалхазарийи продуктивность лакхъяр, дуъх, шура, кхыйола продукташ яхарга дIайола мах лохбар бокхха халкъа боахама лоархIам болаш хилар теркал а деш. СССР юрта боахама Министерствана тIадуллалда хьайбай боахама моттигерча организаци, Iилмахоши, специалисташа дакъа а лоацаш оттаьь, юрта боахама хьаькъа хьаьа айдара тIаераель предложенеш КПСС центральни Комитете дIачудула.

8. Юрта боахама продукташ кийчъяра хувпаргIоалачча плановй принцип дIахорча ахе шера йитаиза яргIоацаш лоархI ЦК Пленумо. 1971—1975 шерашка айт эдаро хувпаргIоаза план дукха соагIа-эшамагIа йоахаш хIанзарча ахе шера боарамо оттайийла, нагахьа санна дошш ца доалаш хуле, республикашца, крайшца, областашка гIолла цхьадола хувцамаш а деш. Дуга кийчдара план къьетта, шерра-шера йоккхагIа хургйолаш оттайойла, хий дехха керди лаьтташ юкъедоахаргхилар теркал а деш.

КПСС ЦК Политбюрони СССР Министрий Советаи тIадуллалда, цу принципгIа хьежна, 1969 шера 1-гIа март хьатIакхачалехьа ерригача мехка а союзни республикашка а гIолла 1971—1975 шерашка юрта боахама продукташ кийчъяра хувпаргIоаца планаш чIоагIъелга.

Колхозашки совхозашки юрта боахама продукташ дукхагIа яхар а хувпаргIоацача плана совгIа уж йохкарагIа поощрени яр а духьа, лаккха дергдоацаш лоархIалда плана совгIа лараш эцарагIа стимулировани еш йола хIанзара порядок цхьайолча кхыча юртбоахама продуктанта а дIалоархIалга.

ЦК Политбюрони СССР Министрий Советаи тIадуллалда цу дешах лаьца даьлда мероприятеш кийчъелга.

ПхьоленагIа лоархIалда плана совгIа продукци йохкарах телача керттерча мехка IотIакхийтача, совхозашка дIанийдоча ахчах цхьан дакъах совхозий белхлошта, специалисташта, боахамий кулгалхошта премеш телара пайда эцилга.

10. Партийни, советски, юртбоахама органашта къьастта уйла тIайетийтийла колхозашкеи совхозашкеи экономически болх тоабара, къахьегам вIашIтIехьбоаццкляген цуних мал тоаген дIахо эргадаьнкха тоалара, юртбоахама продукци лакхарга дIайода мах лохбара, колхозийи совхозийи производства ерригача доакъой рентабельность лакхъяра, юрта боахамера къахьегама овсарле ма могга лакхъелга Iалашдара.

11. Пленумо ЦК Политбюрони СССР Министрий Советаи тIадуллал юртбоахама продукташ кийчъечара кхоачамбоацараш дIададарах а вIашIтIехьдоалхилга тоавери, продукци ший калнахьа дIачуацилга, чакхйоалилга, моттахьа лоаттаелга Iалашдергдолаш, юртбоахама бедах чакхйоаха промышленность, холодильники складской боахам дегIабоалабара, къахьегамхошта аша ма продукци мехка ерригача зоашка бола кхоачамболаш хилийтара чакхдахалой даргдоаца гIулакхаш чакхдоахилга.

12. ЦК Пленумо къьастта лоархIам бу юрта боахам дегIаккхувлара теннаш сихъяра хIаланза даргдоаца гIулакх хилара тарра Iилмай тохкамий эффективность лакхъяра.

Юртбоахама Iилман учреждении доакара заведенейи гIулакхаш дикка тоадаиза, Iилмахой шаьш лакха хьувкъам луш дола юртбоахама культурай сорташ лелдарца а доахнен кхе тIарча оалхазарийи керда тайпаш долаларца а, юрта боахама химизаци, лаьттаьта мелиораци, производственни процессашта механизаци, электрификаци, автоматизаци ярца, дIайийна хIанаш лоравра биологически способашца, колхозийи совхозийи производства экономикаца, къахьеган Iилмай лар тIа вIашIтIехьбаккхарца юаценна йола проблемаш къоастара тIадерзанза ярбац Iилмай техникан гIулакхашта йола Пачхьалкхен комитет, СССР юрта боахама Министерство, ВАСХНИЛ. Лакхбе беза кийчъеш йолча проблемай рекомендаций дикала а ханашта а, уж производствана юкъекхалъяра хьалдара Iилман коллективий Iилманхойи бехктокхам.

13. Партийни, советски, юртбоахама органаш декхарийла йойла лакхерчаа юкъерча дешара заведенешка юрта боахама специалисташ кийчбара, колхозийи совхозийи кулгалхоча хадбай, иггара хьалха бригадирийн фермай заведующейи, отделеней управляющей квалификаци лакхъяра, юртара специалисташ шоай гIулакхаш тIа дIачIоагIбара, царца хиланза даргдоаца производственни бытовойи хьалаш вIашIтIехьдахара еш йола уйла чIоагIъе. Тоадолза массови профессеех йола а къьастта а механизаторий а кадраш кийчъелгеш цар говзал лакхъелгеш.

14. КПСС ЦК Пленумо бокхха лоархIам бу юрта боахама къахьегамхоша юкъе партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш беча организаторски массово - политически балха боарам дIахо лакхбара. Социалистически яхьа методашта формашта ма могга эргайоахаш тоаяиза, къахьегама овсарле лакхъяр духьа экономе режим бахьан долаш, ерригача резервашта бака пайда эцар, пачхьалкхени колхозно - кооперативни доалахье чIоагIъяр духьа, къахьегама лакха социалистически дисциплина бахьан долаш лоаттабу къовсам боарлабанза баргбаш.

* * *

Юрта боахам дIахо сихагIа дегIабоалабара доккхий декхараш кхоачашде, лаьттаьта шерра химизаци мелиораци, юртбоахама производствана комплексни механизаци е вIашIтIехьдаргдаш юртарча къахьегамхошка болхлой классаи, Iилмахоша а юртбоахама специалисташа а, промышленноста инженерно технически болхлоша цхьана ницкъ тIадохкийташ — ерригача советски халкъо цхьана ницкъаш тIадохкийташ хила мера. Юрта боахам айбара, кхы тIе а ма технически кийчбара ЦК укх Пленумо ма решенеш кхоачашъяр духьа лоаттабу къовсам — ерригача коммунистакеи ерригача советски халкъ да лоарарий чIоагIагIа йола программа.

КПСС ЦК-ае партийни организацеш, къахьегамхой депутатий советаш, профсоюзаш, комсомол тIахьех гародерча а юртарча а ерригача къахьегамхошта ЦК укх Пленума решенеш, юрта боахам дегIабоалабара дакъъяра парте политически планаши кIоарпта дIайовзийтара а белгалъяь планаш тоаме кхоачашъяра уж аарцагIбахара а.

ЦК Пленумо раьза хинна белгалдоаккх, вай баьчча хьехархо В. И. Ленин ваьча дийнахьа дена 100 шу дизара аха йоаггIача тайпара накъавхар духьа а 1970 шера 7-гIа ноябрь хьатIакхачалехьа пятилетка заданеш кхоачашъяр духьа а социалистически яхь йоаржаьча промышленни предприятей, гIишлоний, колхозий, совхозий инициатива ерригача халкъо хьалальца хилар. Пленумо дIакхайкаду горедерчеи юртарчеи къахьегамхошта шоай тIаийца социалистически декхараш сийлавца кхоачашдергдаларахи вай мехка коммунизм хьалъеча нордартоваьши доахаргдаларахи но чIоагIа дог тийша хилар.

«СЕРДАЛО»
2-гIа агI., 5 ноябрь, 1968 шу.

ОТЧЕТНО-ХОРЖАМА ПАРТИЙНИ СОБРАНЕРА

ЕРРИГАЧА ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦА

Наьсарен районе доаккагIа долча боахамех я «Экажевский» совхоз. Тайп - тайпара культураш юаш воархI эзар гектар гаргга лаьтта да цун. бокхха хьайбай боахам ба. МоллагIа дIайийна хIама тIайоалаш Iалашмате дика лаьтта да совхоза дар. Бакъда, иштта ма дале а массеха шу да совхоз шерра-шера пачхьалкхенна зенаш деш хьайоагIа. Нах цецбалал ер дар боахама дIадахача шера 681 эзар сом. Планах 2500 тонни коартол йохка езача, пачхьалкхенга ехкар 933 тонн мара яцар, вешта аьлча 37 процент. Коартолий хIара тонкагIа дIададар 23 соми 5 кепиги дар планах лийрхIар 6 соми 98 кепиги мара доацача. Планах хIара гектара тIара 17 центнер кIа чуда лаьрхIалар, хIаьта чудеар 12,1 центнер мара дац. Кхы толашагIа дацар хьайбай боахаме атта хьал а. Планаьа 77 соми 80 кепиги дIадаха дезача шурий центнерага дIададар 308 соми 53 кепиги да. Пачхьалкхенна цунах кийла ер дукха хIама ца эцаш 313 эзар сом да. Уж вIалла ла мегаргдоаца. ЦIенхашттара кхоачамбоацараш хилар керттерча бахьанех цаI дар совхоза партийни организаце юртбоахама лоархIамерча дешай денна терко ца яр, производства лоархIамерча участкашка коммунисташ дIа ца нийсбар, цар авангардни лоархIам лакх ца бар.

Уж ерригаа гIалаташ теркал а деш, ер шу доалуш хоадам боллаш йола мероприятеш оттайир совхоза партийни организаце. Къьастта теркам тIабахийтар хIара коммуниста ницкъи, цун бехктокхам лакхбара дешашта.

Укх деношка шоай отчетно-хоржама собране гулбеннача коммунисташ дийцар производство кхы дIахо дегIайоалаяра де дезарех, кхеачаш ца деш дисарех, кIоарга критика йир кхоачамбоацарашта, уж дIадахара накъаш белгалъяр. «Тха коллективо, — аьлар докладчика совхоза парткома секретара X. Арчакова, — шерра социалистически яхь йоаржаьй В. И. Ленин ваь 100 шу дузача денна къахьегама толамашца накъададахара. Цу яхье царагIдаьнна цхьадола хьоккхамаш гIадвугаш да. Къьастта лакх да уж баьцадаараш лелаеча. Укх шера санна дика цIаккха а хиналц совхозе коартолаш. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 137 центнер коартол чуяхь. Къьастта дика къахьег коммунисташ керте латтача бригадашта, звеньяшта. 50 гектар йолча майдан хIара гектара тIара 250 центнер коартол чуяхь Албогачиев АртагIа. Иштта дика къахьег Богатырева УмалаI, Угурчиев Амирхан-керте латтача звеньяша а. Цар кхазкара 155—160 центнер коартол йола хIара гектара тIара.

ДIадахача шера юрта бахача цаха болх хьабан яхаш кхычахьара новкъостал дехаш хулар совхоза кулгалхой. Район промышленни предприятешкара болхлой, дешарах боахаш студенташ, дешархой кхувлар дьажкIа, коартол, иштта кхыйола культураш чуяца. Бакъда, укх шера кхыча бесса да кхашкара сурт. Тахан кхашка къахьегараш ерригаш а совхоза болхлой ба. ХIанад ма иштта, фуд цун керттера бахьан? Биззa пайда эц материальни стимулех. Баьча балхах лоагIар дикка дIалу. Цу ерригие балхашара безам совбах.

Шоашта хьалхашта латта декхараш кхоачашдара совхоза болхлой оарцагIбоахаш, цар ханнор айдеш дикка болх баьб совхоза цехови партийни организацеша. Иштъ я уж совхозе. Къьастта теркам тIаахийтаб цар производственни планаши тIаийца социалистически декхараши кхоачашдара. Бакъда, кIезига дац балха тIа кхоачамбоацараш а. Хан-ханнахьа яьнна партийни собранеш, хоаш ма дарра партийни собрани ма йий коммуниста кхетам лу школа. Цига каст-каста дийцадац производства лоархIамера дешаш, бехктокхаме озаш хиннабац цIенхашттара гIалаташ дувлийташ бола коммунисташ.

Цхьайолча цехий партийни организацеш производства массаолча дешашта дIа ца кхачар, нахаца беш бола кхетама болх эсала вIашIтIехьбаккхар. Йоахар собране къамаьлаш даьча коммунистана X. Албогачиева, X. Султыгова, совхоза парткома царна балха даим лостам ца телар, царна денна новкъостал ца дар бахьан долаш.

Отчетни юкъагIа хиий мугIараш шердара партийни поручевеш а телаш къонача коммунисташта кхетам балара долча дешай дукха терко еш хиннаш партком, яхаш дувцар коммунистана М. Долохоева. X. Албогачиева. Парте мугIарашка кIезига хьаийбу общественни вахаре хьинаре дакъа лоацаш, производстве дика къахьегаш бола болхлой. Совхоза партийни организаце учете вергигаш 43 саг мара вац. Дукха производственни участкаш а коммунисташ боацаш. Из гIалат ихы дIахо ла мегаргдац. Производства хIара участок коммунистацина чIоагIъяр цар влияни лакхъяра дешаш даргдоаца гIулакх да.

Собране чIоагIагIа критика йир шоашта тIадехка декхараш дертIа кхоачаш ца деш болча коммунисташта. Аьнача хила деза коммуниста дош — из дар ораторий дъамаьла маIаш. Бакъда дош деннача тIехьагIа из цаьаболча коммунисташа кхоачаш ца деш моттигаш нийслу. Собране укх тайпара масал доалалир. Ялт чуяца техника кийчъяра хетальча партийни собране совхоза керттерча инженера коммуниста Барханоева дош делар 8 комбайн кийча хургья, аьнна. Бакъда, кхашка 2 комбайн мара араялаязар. Из бахьан долаш массехк дийнахьа юкъах дисар кхашкара балхаш.

Из иштта хургдацар, нагахьа санна партком ше тIаийна решенеш мишта кхоачашъю хьежаш хинна лларе. ТIаийцача дикача решенех тоьам хет парткома. Собране белгал ма даккхаро, из ах гIулакх мара дац. Керттера болх дIабоалбала беза решени уIаийпача тIехьагIа. Из кхоачашъяра тIехьа нахалдаш тIахьожам ца лоаттабеча лаьрхIачох, дийцачох пайда барбац.

Коммунисташа къьастта теркам тIабахийтар производственни а къахьегама а дисциплина чIоагIъяра дешашта. Геттара лоха я из фермай коллективашта юкъе. Дукха моттигаш а нах хашнахьа балха ара ца болаш, болх тесса лелабеш. Зоотехнически учет вIалла ла мегаргдоацача, воча хьала тIа я. Отчетность нийса вIашIтIехьаьккхац. ДукхагIйолча доаркашта хац шоаш ккхачаш шурах фу доагIа, продукци дукхагIа яккхара цар безам тIабахийтап. Партком, фабкомо мотгаш цар социалистически яхьа, йоаржаяц тоо лашагIйола опыт. Фермашка ер ма йий аьнна гойтара агитацеш яц — хIаьта хьалтеха доахна плакаташ хержа толамаш дахара болхлой тIахьежам ихш.

Хоаш ма дарра нахаца беш болча идеологически балхах тийша ба коллектива къахьегама толам. Отчетни юкъагIа тесса лелабаьб из. Агитатораша, политинформатораша болхлошта хьалхашка хан - ханнахьа беседаш ий, парех дукхагIъяраш коллектива хьалхашка латтача декхарашта ницкъаш.

Кхетама болх тесса лелабар бахьан долаш дукха моттигаш нийслу деткъараш деш, боахама рузкъан хьурмат ца деш.

Довкъар ца хилар бахьан долаш совхоза Iалаьмате во хьа эттар хьайбай боахаме. Кийчде дезачох кхоалагIа дакъа мара кийчданзар из. Укх шера дика кийчо яьй совхозе хьайбаш Iангарадахара.

—Бакъда, хьурмат дац цун,—аьлар коммуниста А. Мержоева. Кхашка шортта гIадам деллаше а хIанзалехьа хьайийлалай силосни траншеш. Из вIадаа ла мегаргдоаца тIадат да. Йоакъара ихьа килограмм йоае йиш яц зеньа. Нов. Мержоева къьастта теркам тIабахийтар боахаме экономически болх вIашIтIехьбаккхара. Цу хьакъехьа хьалда предложенеш йоалайир.

Боахам дегIабоалабарах, пайда луш из хилийтарах дог лазаш къамаьл хилар отчетно -хоржама собране.

ТIаийцача соцам тIа белгалдьхар хилза даргдоацараш а кхоачамбоацарайи дIадахара аьльаш а. Парткома секретаралла хержар нов. X. Арчаков.

И. ЛУШЕВ.

ПАЙДАНЕ ПОСОБИ

Шовзткъе итт шера Iилма къахьегам вIашIтIехьбаккхара опыт мел йокха але а Iилман лаела тIа къахьегам вIашIтIехьбаккхар чIоагIа лоархIаме хилар гучадаьннад. Цу даькъе маькера ца «Социалистически Предприятешкара болх Iилман лаела тIа вIашIтIехьбаккхаро» яха А. Н. Щербани Б. М. Завьялован авторашц бола политически литература издательства араяхийна пособи. Цу тIа хьагульв а лоархIамегIара организационно-производственни проблемаш. хIаьта керттера лар из парех хIаранех лаьца маькера хьехамаш делга.

Книжка массехк корта ба. Цар тIа НОТ-а балха юкъе дIалоапа моттиг, пачхьалкхен рукъа икой беш дIадхийтар, предприяте кулгалхой балха анализ, болхлой кадраш кийчъяр, керда болхлой классе хьалхеер белгалдоакх. Хайча пайдане дола къахьегам Iилман лаела тIа бакхара истоорех кхыдараш а за из пособе тIа.

Наха дика довза масалаш а доаладеш атта кхетаргйолча меттана из йазь хилаьо торо хулийтаньа производства специалисташта меттел долатIча дешарлошта из дезалалийта.

В. ИГНАТЕНКО.

ДОККХИЙ ХУВЦАМАШ

ДIадаха бIаь шу чакхдоалача шерашка массехк скважина мара хиннац Вознесенске. Советски Iаьдал даьннача тIехьагIа цу дIамигача участках хьалиннай йоккха мехкдаьтта промысел.

В. И. Ленин ваь бIаь шу дузача денна сийленца накъабахараи пятилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяран къовсам лоаттабеча тха промысла мехкдаьттахоша ма тIехьа дукхагIа хулийт хьадоккха мехкдаьтта.

Ер шу доалуча хана мехкдаьттахоша доккхий социалистически декхараш тIайийцадар: планал совгIа 31,5 эзар тонн мехкдаьттеи 6,3 миллион кубически метр гази якка. Уж декхараш хIанзалехьа тIехкхоачешлаьй. Ийс беттеи укхаь дийнахьи планал совгIа дьакха «Iаьржа дешер» 45 эзар тонн гаргга да, е 101,5 процент. Планах лаьрхIача соагIа цу юкъа яьккха газ 12 миллиони 262 эзари кубически метр я. Продукцена реализаци яра план 104,4 процент кхоачашбьай. ХьадоаккхаIча мехкдаьттаган галагIен тIабоза нах 3,7 процент лох а беш духхьа ийс бетта пачхьалкхенна кхоаль ахча 49435 эзар сом да. Пачхьалкхенна пайда бар задани 135,8 процент кхоачашдьай тха промысла коллективо. Къахьегама овсарле 2,6 процент лакхъяьй цо.

Уж къахьегама толамаш доахача дизза дакъа лаьцад рационализатораша. Шера тIаийна хиннача социалистически декхарех кийч а ль производствана юкъеяльа езаш хиннар 20 рационализаторски предложени яр, хIаьта хIанзалехьа производствана юкъейихьай пачхьалкхенна шера 1240 сом пайда беш йола 16 рационализаторски предложени. Керда техникей технологии производствана юкъеяккхаьараx духхьал ийс бетта хьадоаккха мехкдаьтта 25508 тонн совдаьннад, хIаьта геологотехнически мероприятеш чакхъяхарах дукхагIа даьккха мехкдаьтта 4855 тонн я. Лаьттан кIалха скважинашта ремонт яра план 114,3 процент кхоачашдьай.

ДукхагIа мехкдаьтта лаккхара керда задани еннай тхона йоалагIча кварталe. Чурча резервах йоаза пайда а эцаш, цох а дика лоархIаду тхо.

Тха промысле ерригa болх беш я мехкдаьтта доаккха 5 бригада, лаьттан кIалха скважинашта ремонт еш йола ши бригада. ШоллагIча методах мехкдаьтта доаккхаш. Царна юкъе яржача социалистически яхьа хьалха даьт мастераш И. И. Заруднев, А. Г. Трубеев, С. В. Тебеев, кхыбараш керте латта бригадаш, къьастта дика къахьег операторашта М. И. Коврижникова, М. X. Дзейтова, И. В. Куксина, Д. А. Дербышева, В. Г. Григорьева, М. Медова, слесара О. Ахриева, кхы дукхахчар. Уж а кхы дукха а ба тха промысле новкъосташта хьоккхам телаш бола коммунистически къахьегама ударникаш. Уж ба тха промысле хьалхнийна маьнаш.

Тхоцара бувзам хоалабаа хIала бахча дIа хьалха латтачарга шоай эстафета хьа а енна пенсе бахача В. X. Мамиева, А. Г. Федорюшкина, А. Ф. Назаренкое, Я. Е. Покусаева, Г. А. Бондаренкое, кхычар. Цар хIана а тIехьа чIоагIа новкъостал ду тхона хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара.

Промысла коллективо ерригa низ тIабахийта къахьег шера план хана 8 ши хьалха, 23-ча декабре кхоачашъяра. Цох ше лоархIаргхилларах дог тийша а из.

А. АЛБОГАЧИЕВ,
«Малгобекнефть» НГПУ кхоалагIча промысла заведующи.

Сурта тIа: (аьрдаььара аьттехьа) операторашц М. Коврижникови М. Дзейтови динамограммаца кIоарга-насоси скважина мишта болх бу хьожаш ба.

И. Плиева сурт.

СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛА ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА НОВ. Г. Т. БЕРЕГОВОЙНА ЛЕНИНА ОРДЕНИ «ДОШО СЕДКЪА» ЯХА ШОЛЛАГIА МЕДАЛИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«Союз-3» яхача космически кема тIа кхиъ болах а цу хена къонахчали турпалаллин гойтарах а Советски Союза Турпала летчика-космонавта нов. БЕРЕГОВОЙ Георгий Тимофеевична ЛЕНИНА ОРДЕНИ «ДОШО СЕДКЪА» ЯХА ШОЛЛАГIА МЕДАЛИ дойла, турпала лакхенга бронзах бюст оттайойла.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1968 ш. 1 ноябрь.

НОВ. Г. Т. БЕРЕГОВОЙНА «СССР ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ» ЯХА ЦIЕ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«Союз-3» яхача кемана космосе вахарах «СССР летчик-космонавт» яха цIе дойла СССР гражданина Советски Союза Турпала нов. Береговой Георгий Тимофеевична.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль, 1968 ш. 1 ноябрь.

1918 ШЕРА ДЕНЗ СТАЖ ЙОЛАШ БОЛЧА ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕ КОММУНИСТАШТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Республикин общественно-политически вахаре хьанаре дакъа лацарах а Советски Союза Коммунистически парте мугIарашка бола шовзткъе итт шу дизарца дуьззалелла а Нохч-ГIалгIайн Автономни Советски Социалистически Республикин Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота дойла:

Афанасьев Дмитрий Ивановична
Бутенко Никита Степановична
Быков Онуфрий Ивановична
Быстрицкий Виктор Александровична
Васильев Федор Дмитриевична
Ватолин Дмитрий Давыдовична
Григоренко Иван Федоровична
Григоренко Григорий Федоровична
Дробышев Василий Иосифовична
Елизаров Григорий Сергеевична
Израилов Соломан Абрамовична
Коробова Поликсена Федоровнина
Кочетков Дмитрий Васильевична
Кравцов Петр Ивановична
Михальков Герасим Денисовична
Михайлин Захар Андреевична
Севастьянов Александр Ивановична
Смирнов Александр Васильевична
Столяр Айзик Хананович
Торохов Тимофей Кузьмична
Травин Иван Гаврилович

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Й. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

гор. Грозный, 1968 ш. 4 ноябрь.

ЦIЕЙНА ХЕТАДУ

Пхьайтта бетта план кхочушъйина «Грознефть» объединение чуйоагIача автобаза коллективо. Плано совгIа итт бетта цар дIабигна мукъ 45 эзар тонн ба. 10 процент лакхъенна къахьегама овсарле.

Социалистически яхье хьалха латт шофераш нн. Маркин, Калинин, Амаев, кхыберш.

М. ЗАХАРОВ.

Коллектива сий — хьа сий!

КЪАХЬЕГАМО ДЕННА ИРАЗ

Вай республикерча предприятий коллективашна чIогIа къаьсталла хьалхьад «Коллектива сий — хьа сий» яха къахьегама ветеранана кхайьль письмо. Дукха моттигаш а предприятешка болх беш бIарчча дезалаш болаш. Цар шоай сий лакха лоаттадарал совгIа ерригача коллектива сий лакха лоаттадара а чIогIа къовсам лоаттабу.

Болхлой династеш дукха я В. И. Ленина цIерагIча Грозненски механикий чакхдоаккхача заводе а. Царех ба Волобуевгlар, Репешковгlар, Трезновгlар, Мишингlар, Шаховгlар, кхы дукха болхлой дезалаш. Шоай беррига дезалхошта а механикий чакхдаккхарий говзал езаллийтай цар.

Грозненски механикий чакхдоаха завод шоллагIдола цIа а хиннa дIаоттар хьаьха хиннача слесара, хIана пенсионер волча Мишин Федор Степановичa. 45 шера цига болх беш заводе хоа вахьав из. 1962-ча шера наьна пенсе вахайар йоа. Мишин, Октябрьски революции дьяьнча халача 1917-ча шера вера цо балха. 1921-ча шерагь кхаччалца пробоотборщик хилар Федор Степанович. Цу хана дека ше пенсе воалла. цIаккха балха моттиг ца хувцаш цига болх беш хинна из. Мишин яха тайпан цIи дIайоалаш ия заводера. Цига болх беш ба цуь ши воI цар летийн. Цул совгIа советски Эснаре гIулакх де вахалехьа цун жиний воI а хинна цига плотницелло болх беш. Хетадгаьва испаре гIулакх дай вальча цига юха балха ва а мег из.

Дукхача шерашка заводе болх беш цхьаккха замечани яьйн со а са бехкагIа балха тIа хоьваьм хинна, — йоах Федора Степановичa. — Сона а са новкъостащта а дукха хаалонаш ийсьелар гражданский Даьхенийн тIемаш чакхдаьннача тIехьагIа завод юхаметта оттачи. Мелла хала хьалаш дар яьнна ма эшша доагор хулийтар. Ветераний письмо тIа дувца хедаш тха беррига дезала дег чу дийнад. Болхлой дикагIйолча традицешца кагирхой хьалхкебе декхарийла да вай, — йоах цо. Федор Степанович пенсе ваха массел шу хьаьнна дале а, кастта ше болх беш хиннача дакъе вайя кагирхошца беседа, еш, эшачоа новкъостал деш хул из.

Заводе болх беча хана цо дахчa толамий лакха мах баьб наьччахьалахкено. Цунка сийна В. И. Ленина ордех, медаль, дукха Сийлен грамоташ, дукхаза баррая лькхал. Цунца болх бахьа наха цIаккха вицлац из. Шийна тIадиллa декхар дани цIена кхоачашдеш хилар да из. Массаза кердадар лохаш, хIама хара тIаккхуаш хулар из.

Хала хиларах балхах бIу-ца къожабеши хIама хара тIаккхуаши овзал а цуй берий а. Цун воI Мишин Леонида механикий чакхдоахача заводе болх бу 25 шу совгIа ха я. Ветераний письмо шийн хиннахьа ялаь ха, — кьлар цо. Тха болхлоша къахьегама дисциплинел технологически режимы толхаль моттиг нийсъенинац. Дикa а коллектива сий лакха лоаттадара ишта къахьега лераI цека болхлоша.

1948-ча халача шера 16 шу мара давина доапашехьа Дальхенна балха кулгаш чIогIа эшарах, цига балха вера, шийн даь никъ хьалльца воаа Леонид. Хьалхарча шерашка слесара говзал IомaIир цо. Смена чаккхъьдачул тIехьагIа а дукха сакьлташ дахa долаш хулар болх беш. хIана вьлча тIом лаьттача шерашка тоъаш бацар болхлой. Ше болх беча 25 шера цхьа моттиг нийсъенийтац цо къахьегама дисциплина толхаль. Шийн даьгара хьайццай цо слесара говзал а. Массаза а шийн да санна новкъостaнита шийн опыт дIалуш ва цо. Цудухьа массане а сий ду цун. Хьинаре, къахьегарах цунна тийнна совгIаташ а дукха да.

Леонида сесаг Мишина Нина Олимпиевна а шийн мара болх беча цехе болх беш я. 25 шу гаргга ха я цо цига тайпара балхаш ду. 1944-ча шера механика техническе училище чакх а яьнна, цига балха ера из. 1967-ча шерага кхаччалца оператора гIоича хиннaй. Мишингlар болхлой дезала никъте бокъонца йола член я из. Ишта из хилар хьахьох укх магалас дукха ха йоаццаш лорала бакъе ялапар цунна установке болх бе. Завод йита дIахьа магандар цунна. кхычахьа аттагIча балха ялар из. Цига къахьегама юкъа «За трудовую доблесть» яха медаль, дукха Сийлен грамоташ еннай, баркал лькхад цунна. ТIаккха миттача коллективера дIалаьинна ишта дIагIоргья яхаш дуаи цо.

Шийн ния кхоачар ду Нина Олимпиевнас кагирхошта болх бе забалийтара, болхлой сийна ше болх беча коллектива сийна лакха лоаттадара. «Шин шера укхаза болх а ба», эскаре гIулакх де вахав тха воI Леня а. Ше советски Эснаре гIулакх кхаьвальча тха болхлой дезала юкъе ма юхаваргIаргхиларах дег тийша да тхо, хIана аьлча Мишингlар болхлой династе член ва из», — йоах цо.

Орден долаеча Грозненски механикий чакхдоахача заводе болх беш ва цар зIамагIнола воI Мишин Юрий. Шоай дезале, заводе коллектива сий лакха лоаттадара хьинар кхо ца деш къахьег цо, даим хьожаш тел новкъосташта, шоай дезала балха опыт йовзийт царна. 23 шу ма даь цо цига болх бу. Цун къахьегама книжка тIа хьежача гу цо хьабена къахьегама никъ сийлен хилар. Тийнна совгIаташ итташ да. Цул совгIа цунна еннай «За трудовое отличие» яха медаль, «РСФСР социалистически яхьа отличник» яха значок, къахьегама книжка тIа дIа а ладеш дукъхаза баркалаш лькхад. Дукхача шерашка завода Сийлен Доска тIа хьалтеха доал цун портрет. 1966-ча шера заводa сийлен книжка тIа Вихьай цун цIи. Цеха начальника нов. Выцкова йоах цох: коммунист Юра болхло хинна Iан шийн балха. инженер я ца из. ХIана техникума цхьоалагIча курсе дешаш ва из. Ше дIадоладаь хIама толамца чакхдоаккхаш хиларга хьежжа, из а но дика чакхйоккхаргхиларах дег тийша хила мегаргва.

Къахьегама ветераний письмох лаьца Мишин Юра йоах: болхлошта къахьегама нийса никъ хьекъех ветеранаша, къаьстта кагирхошта а хьехаш. Цу цар буьйлача ваькъо тIа йода тха коллектив. Укх шера дьалхара моттиг дIахийцаш цо. цудухьа цунга я заводе хIарара кара тела ЦIе байрах. Тха хIара болхлочо чIогIа къовсам лоаттабу коллектива сий лакха лоатталарa, толхаш къахьегама дисциплина, цулухьа лакха да лоаха къахьегама толамаш, — яхаш дувц Юре.

Ишта къахьегача Мишингlар дезала цу йоккхача заводе коллективе хьакхеллад шоай ираз, шоай сий дайт массанега а, хIаьта коллектива сий шоаш лакха а лоаттаду.

С. ЧУХАРЕНКО.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) заводе болх беш бола цхьа дезал Мишингlар Юра, Нина, Леонид, Федор Степанович.

И. Плиева сурт.

И. С. ТУРГЕНЕВ ВАЬ 150 ШУ ДИЗАРГА

СИЙЛАХЬ-ВОККХА ЭРСИЙ ПИСАТЕЛЬ

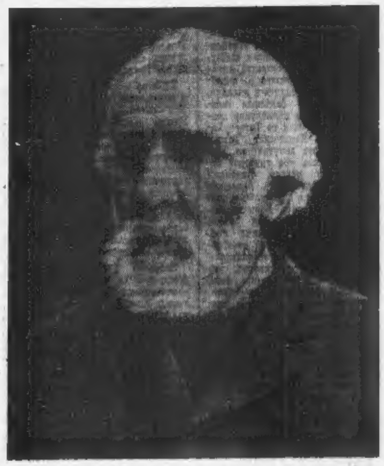

ЦIИ ХЕЗАЧА пролетарски писателa Алексей Максимовичa Горьке даим хам бера эрсий литература. XIX бIаьшерея дунен литератураштa юкъе дикагIчарех лархIа йиш йолаш да из. ДIададача бIаьшерара эрсий литература кхоллаш дукха а цIи хеза а писателаш хиннаб. Царна юкъе, лоархIамга диллача, хьаллархчарех ва Тургенев Иван Сергеевич. Пушкина, Гоголя дикагIа йола традицеш дегIаккхулаш дIахо йихьай цо. В. И. Ленина дукхагIа безачарех вар Тургенев. «Сийлахь-воккха эрсий писатель», — аьннад цох баьччас.

И. С. Тургенева йолаош ца довзаш саг хургвац вай мехка. Довзал дехьа а шерра доккаш да уж. Вай мехка лакхача дукхача къаманаша шоай меттала ешаш я цун произведенеш. Уж аьхай гIалгIай а нохчий а меттала. Писателa гулламмаш бIаьза кепатеха арадаьннад вай мехка. «Чаркъа йолаош» яха дувцараш ца довзаш атта саг хоразоагIаргвац. ХIаьта тамашийна дика кхеллад писатела кхалнаьха сурташ. Уж да — Стахова Елена («Накануне»), Калитина Лиза («Дворянски бIы»), Ласунская Натальи («Рудин»).

Тургенева кхоллама шийн тайпара белгалонаш хьахьенад Н. А. Добролюбовa. Цо аьнначох, Тургенева дикa ховрa эрсий вахарах дола лоархIамегIадари керттерадари дувца. Эрсий мехка вахар гучадоакхаш йолла йоккха исторически юкъ чулоацаш ба писателa кхоллам. Халбата боалла шийн кох мукъабаларга даим сатувсаш вар из. Махарра аьлча халкъа паргIатонта довха нийса накъъаш доагIача беса кхеталаш вар Тургенева, бакъда, аьрвехь помещикий лай хилара чIогIа дукхалa вар из. ГIалвакарца тIалийцав из 1861-ча шера хинна реформа. ХIаьта юха а цу реформо къе нах бовхаш хиларах кхета валар, революционни хувцамаш къоабалдеш вацар.

Писателa кхетам шийн тайпара хинна бале а, цунна карагIдьалар дукха турпала сурташ кхолла, эрсий къонача тIехьен революционни болам хьахьокха.

Шоай хьакъах бахаш бола ахархой дукха безар Тургенева. «Чаракъа йолаош» яхача дувцарашка цо хестаду халкъа дикагIа мелар, хьоахаду помещикаш къизагIа бола адамий мокстагIий хилар. ДIахо шийн кхоллама накъъаца писатель дувцарашкарей очеркашкарей вода романашца, йоккхача произведенешка. Тургенева ше а йоахар: «Роман — аттара кердагIа йола говзача литература форма я».

Дукхача чулоацам йолча произведенеш торо хулийтар писателa вахарца лоархIамегIдар хьаьна а, эрсий интеллигенцеца хала а чоалхане а бола никъ бувца а. Тургенева хIара керда роман дар эрсий общественни вахаре керда мул боаккхаш, литература дегIадоаладеш. «Рудин», «Дворянски бIы» яхача романашка Тургенева кхеллад Рудина, Лаврецки сурташ, хьаьвахад 30—40 шерашка дворянски никалаш лохаш хинна наькъаш, уж интеллигенташ вахача дешагех гIулакхагех диллача, цхьаттарра ца хилар.

Керда толам баьккхар писатела шийн «Накануне», «Дайй берашн» яхача романашка. 50-гIа шераш чакхдовлача хана демократически болам дегIабоагIаш бар, халкъа гидакккар дукха отташ керда низ бар. Цу хана эрсий литература хьалхаца а доккхий декхараш эттар: цо вуна а везар кердача замаш дикагIа вола турпал, цун уйлаш хьахьокха езар, къоначa тIехьен дьехам бе безар. Уж декхараш дика кхетадора Тургенева. Цун турпалаш Инсарови («Накануне») Базарови («Дайн берашн») разночински демократаш ба. Ленал долаш, дог цIена, шоай бIубекa, хьалкъа гарга болаш ба уж. Турпалаш тешаш ба шоай баьчча мехка прогресс хургхиларах, цунна шоай са дIаддала кийча а ба.

Шийн дахе баьшн турпал а хинна саг дIаоттa везаш хилар кьоахьох писателa Инсарова суртаца. Ше болгари ва из, эрсий мехках ваца а ва шийн кох мукъабаккха кийчанца а ва. «Накануне» яхача романа вай безам тIабодаш цхьаькха хIама да: писатель хестаду халкъий доттагIал. Роман дешачоа хагучадоал болгарски къамах кертамукъалех боламаш эрсий общественно - демократически боламаш юкъе бувзам хилар.

60-ча шерашка Тургенева йоккхагIа йола хотаде хинна дIаоттар «Дайн берашн» яха цIи хеза роман. Из тахан а тIехьа дукха хуцаш а шийн лоархIам бовнза а да. Роман чоалхане хилара фу белгиле х хьаьча, из ладьал 1861 шера реформа хиннача тIехьагIа. Базаров — романа керттера турпал — разночинец ва. Дворянски культура, валар харцдеш хьавоагIа. Базаров ва нигилист, естествоиспытатель, материалист. Даьсcача дешах кхоачаш хечак хунна, гIулакхаща бакъду цо ше мел аьнар. Базаров шийн мехка дукха дукха къахьеташ ва. Дешаш водчеа гу из халкъа гарга хилар, дег чу доллар гуччалье дIаалаш, аьз-сий долаш вoагa. «Тхо лата ний-ча да, — йоал из.

Цхьадар шийн тайпара хетаду турпалачо, цхьайолча хана харц воалаш а хул из: бокъонтахьа бола никъ хаха атта дац. ХIаьта а Тургенева дика маIантIехьдаьннад 60-ча шерашка эрсий мехка кхуваш хинна «керда нах» шоаш мабарра хьахьонда. «Дайн берашн» яхача романа хьакъехьа доккхий къовсамаш хилар эрсий общественноста никалишта юкъе. Критика тайп-тайпара кхетадера роман, бакъда массанена ховра из роман шийн тайпара долга. Тургенева кхоллама юкъе доккхий хувцамаш дахьош из дена хилар.

Чернышевский, Добролюбов, Некрасов, кхыберш туьйсагIаш болча революционни писателий лагерах дIа а къаьста дворянско-буржуазни либерал хул цох. ХIаьта а Тургенева дIахо хинна йолаош прогрессивни революционна гIулахк дешн дар. 70-ча шерашкарча революционни къонача тIехьенца шийн дог-уйла хилар бахьан долаш. Тургенева язйир «Порог» яха прозах йола стихотворени. Цу тIа писатела хестайора революционерка йола йоI. «Халкъа волам» яхача прокламацена цхьана из «стихотворени» цела а теха Тургенев кхелхача дийнахь — 1883 шера 27 сентябре — дIайоаржаеш хиннаяр.

ТIехьарча пхийтта шера Тургенев Франце ваьхар, хIаьта а даим шийн моах, шийн къам дагадоаллаш вар из. Писателa бокъха болх бир французски а эрсий а культура гаргайоалара. 70-ча шерашка Париже Тургенева вIашагIъоалар эрсий литература библиотека. Писатель кхелхачул тIехьагIа Тургенева цIерагIа хилар из библиотека. Эмиграце шоаш болча хана Г. В. Плеханови А. В. Луначарскийи цу чу болх беш хилар. Цу чу литература дешаш вар В. И. Ленин а.

Малхбузен шоллагIа дешна шийн долаш вар Тургенев. Цунца хьоашал долаш бар Г. Флобер, А. Доде, Эм. Золя, Эд. Гонкур. Цу реалистически писателашта юкъе сийн долаш вар Тургенев. Вокхъенца йолча некъанца тIехьа из [illegible].

Эрсий писателех эттар хинна Тургенева язйира Малхбузен шоллагIа литературашта юкъе декаданс, формализм ярхаш хилар. Реалистически писателa сона хIана цу тайпара [illegible] нуcтир.

ТIехьарча ихе шера Тургенева язйир «Прозах йола стихотворенеш». Писателa кхоллама наькъа тIа тIехьара гIа бовкхаш я уж. Прозах язъяьле а цIена поэтически я. «Прозах язъяьча стихотворенешка» Тургенева шийн тайпара кердайоакхар шийн кхоллама юкъе хинна дешаш. Доацца я уж произведенеш, цхьалраш массехк мугIа болаш цара я. хIаьта а — бIарчча йолаш, формага диллача вIаштIехьа йолаш, уйла тIаьхьаш а уж. Iалам хестадеш язъяь а «Юрт» яхаш яр. «ВIаьхий мо саге, кхычар а хестаю халкъа оаман. Безам хестабеш а «Роза» «Мел дика, цIена дар розаш» яхаш йола стихотворенеш. Турпалал, дошал хестаеш а «Порог» яха шийн хеза йола произведени а.

Тургенев писатель реалист вар, шийн мехка нийса воI волаш. Шийн воккха говзанч волаш, литература дикагIа йола вешал волаш из хиларах советски халкъа дукха сий ду цун.

Я. БЫКОВ.

Нохч-ГIалгIай [illegible] [illegible] доцент.

РЕПОРТАЖ

«ЭЗАР ВЕРСТ ГОНАХЬА РОССИ...»

Са аьттув баьлар. Орловски Тургеневски музей залашка со кхаьчача гулбеннабар Iилманхой-тургеневедаш. Уж бIаь гаргга саг вар. Мехка дукхача моттигашкара баьхкабар уж, сийлахь-воккхача эрсий писателa 150 шу дизара хетаьча Iилман конференце. Са аьттув баьлар. Царех хIара экскурсант Тургенева вахарах а творчествах а гиа хила йиш йолаш вар: конференце йийшар тайп-тайпара 50 доклади реферати. ХIана а хьажоаш дар литературни экспозице залашка Iилмахоша музей хьакхаьва лу къаьмаьл. Массине а уйла цхьана нийслуш яр: Тургенева вахари литературни гIулакхаши бокъонца йоалча хронологех хьагойтад.

«Лоаллацарей крепостничествацарен дуькхьашкара гоавал чуйовссайир сона гонахьара нийсa доацача гIулакхаша», — яздьад Тургенева. Хьалхарча зале хьегойтад хургволча писателa къона шераш, довзийт цунна гонахьара вахар.

Хургвола писатель ваь хиниа городера цIа дIададача бIаьшере 40 шерашка даьгад, хIаьта цун бера ха дIаяхай Орела кховаткъа километр гаьнарча Спасское-Лутовиново яхача юрте. Укхаза крепостной ахархошкара эггара кьялла хезар кIаьнка шийн даь да» Лутовинов Ивана геттара чIоагIача къизалахи йоакхалахи, укхаза цунна дайра наха гIожа, эвжи хилар, укхаза бера кезар кхий чу эттача крепостнойцa детта михьарч. Укхаза цкъаъс довкар укханна «Роза-белоровоана» яха ше валлалца цунна дукха дезаш хиниа илли.

Музея залашка довзийт цу хана общественни вахар. Укхаза да 1883 шера «Сийре» яха стихотворени цо патеха «Современник» яха журнал, яр я «Чаракъа йолаош» яха — книжка хьалхара публикацеш цунна йола отзываши, цул тIехьагIа из дунен тIарча эггара йоккхагIча издательствашка арахийцад. Укх зале за йиш а цу книжка тIа дувцарий бокъонца йола цIераш, хIана а тIехь Орловски юрташка бахача цар тIаьхьенийн кхел.

ХIанз вай деношка музея а цуй фондашка а да Тургенева тешал ду е цун цIерашa дувзадена доле 23 эзар совгIа экспонат. Хьагучадувла керд-керда экспонаташ. Дукха да йовшаш тIаккхийттай Тургеневах Ленина хетараш довзийташ йола къьаста стенд. Цу тIехь чакхдоал музей литературни дакъа.

Цигара тхьаьх метр лаковаьлча я мемориальни корпус, писатела гаьнарча гаргарча сагага — Галаховайга яхача Спасское - Лутовиновера барски цIа. Из я из 1905 шера ерригa я усадьбера обстановка городской цIагIа яьенар.

ДIачуволл со цу цIагIа шийн тайна уйла чуессе. Эггара хьалла укхаза хилар со 1943 шера 5 августа 11 сахьат даьлча. Орел гитлеровцех мукъаьккхача дийнахь. ЦIа даьсса хар, корагара дохадаь кизга бIалгаш, дохадаь уйнаш, немций меттала пенаш тIа гIолла дь во чудоаца боле йоазонаш — нацисташа йита саккхарий лараш.

БIехаь эрсий халкъа реликва бIаргайча гIагIа чуйоссар дег чу. Цу хана тхова хацар дерригa экспонаташ Пензе дIадиккьалга а дерригаш а долаш долга а.

Цул тIехьагIа 25 шу дальча со юха а цу цIагIа воагIа. Укхаза деррига а тургеневски да, деррига а, вай ма аллара. Спасске ваха а ваьдаш, цун шийн кулг кхийтача санна.

Доккхача хьоша цIагIа цу хана гара мебель латт. Пенаш тIа Бушен Тинкани сурташ кхоаш доахк. Столовe — даьй портреташ, царна уллув — Спасское-Лутовиноверча ахархочун — Тургенева ниний — Иван Сергеевичa дукха езаш хиннача сага портрет. Саьнга «Бригадир» яхача книжка тIа дийца саьлт. Из лелаш да, цо гургал тохаш а хезар сона.

Чурча дерригача цIенош документально юхаметтатоттаду усадебни цIа хул. «Дворянски бIы», «Хьалхе ва», «Дайн берашн», «Новь», «Прозах йола стихотворени» яха произведенеш язъяь истол... Библиотека-бильярдни. Пхи эзар тургеневски книжка. Царна юкъе да Иван Сергеевичa доттагIчун Белински хинна книжкаш. Зала кукхa уллув дIавоалла со аьнна васхет дадь Тургенева.

Цу цIагIа хинна саг Спасское-Лутовиновa ца вахача Iелурган, писателa аьхачох, цун дикагI дола шераш дIаяхача моттигашка. Яхьегiа яха роман язда а чакхдаьккхача, хьалахетлела фо а «уйлах дикa» долча, эзар верст гонахьа Росси — вай мохк» болча.

Орловски Iалама дозало тIайизав Тургенев, Лесков, Толстой, Бунин. хIаьта цар къаьь а я уж Цхьабакъда, кеткачох, ерригача хоане вIашказвар, цун юкъ-моттиг Спасское-Лутовински парк я. Вайна хац дIаяха бIаьшере йолаьлча хана уж гахьаш дIаегIачун цIи, хаг вайна шийн кугаца хьадаьчох хьацина хоза цунна бIаргайнайнай. Бакъда, такак цу парке гIолла водаш хилча хов хьоин из сийлахь-воккха художник хиннaлга...

Дукха гиьна йоаццаш я «цеххах вайккачун аллея». Из дIаегIай писателa ше. ДIахо вайнача писателa ше дIаегIа наж а гIа (Тургеневски наж). Писателa хьавалтах дог дилла ше цамогаш волча хана Полонскега яздьдар «Хье Спасске вахача сона хьалхара корта тохалахь цIенна, беша я, со кьонача нажа хетарахьа, сона кхы цIаккха бIаргургйоадача дьаланив корта тохалахь...», аьнна.

Цу нажа дIатIайола цхьан юртарча школа лакхарча классашка деша богIарий группа (массазa а дукха экскурсеш хул укхаза) хьехархочо цигга доаладир «сона хьалхара корта тохалахь...» яха дешаш.

Сийлахь-воккха Тургенев кхелхача моттигах бIаргтоха Советски мехка дукхача мотIигашкара, довзол дехьара дукха нах уж. Укхаза массанена а экскурсоводаша дувц Тургенева боарам боацаш дукха езаш хиннача сийлахь-йоккха актриса Савина Мариe баьхaн додаш савински Iамех аьнна цIи хеза роман цо яздаь «Рудина беседках», кхы дукхача цу парка бочача моттигех.

Цу парке 1943 шера ахкан юкъа. Орловско-Курски тIом болабалелехьa, шийн тайна совешанш хилар. Окопашкара укхаза баьхкар комсомольцаш — советски кагирхой денал урахеттадеш хиннача Корчагина Павки цIерагIа — корчагинцаш да тхо яха салтийн эпсараши.

Цу хана цу кагийча нахаца со а лийлар цу аллеяшка гIолла. Цу хана а низболашагIа, чIоагIагIа дехар бомба тарташа лаьрьльча нажа юхе: «Согара а корта тоьхлахь...» яха дешаш.

Усадебни кинез чулаьрвача (хIанз юхаметтаоттадеш да из) моттига литературни митинг хилар — кхы тайпа цунах але йиш а яцар. Орташа дувцар оккупанташ леха ца бича шоаш Iерг ца хиларах, шоай хьамсарча литературанарча безамах. Йовгаьча орловски юртех йохаьча, немцаша бIехъььа Спасскера Тургенева бюстах.

Сона хац, е цIаккха а ховрг а дац, цу митинге мугIарера салтий Мишакина Хлынин барий. Цхьаькха-м ков сона, уж эрсий моттигаш, из тургеневски парк, эрсий халкъа е лаьттан тIарча дерригача халкъашта а каьлрша дIаенна писателa сийлахьа тIехьале бахьан долаш вар шоай дегIамаш Iодехкалга.

Михаил АМЕТИСТОВ.

АПН аьркхIа йоле корреспондент.

ЛЕНИНГРАД. Эрсий сийлахь-воккхача писателa И. С. Тургенева вахарни творчествани лекань я СССР Iилмай Академе эрсий литература Институтa литературни музеера (Пушкински цIа) массазара экспозици. Экспонаташта юкъе да писателa портреташи из дийна волча хана арахьнна цун произведенеши, писателa хинна хIамаш. Саккьердане я И. С. Тургенева произведенешта иллюстрацеш.

Сурта тIа: экспозице цхьан стенда юхe.

П. Федотова сурт.

ТАСС фотохроника.

ИШТТА БАХ, ИШТТА КЪАХЬЕГ

Нуралилов Хамзаца цIи лелаеча Грозненски нефтемаслозаводе коммунистийн комсомольцийн йоккха отряд я къахьегаш. Шозза къахьегама турпалаш, орденаш лелаеш ба коллектива. Къахьегарна операторех цаI ва Ленина орден лелаю Белозеров Илья. Цунна Ленина орден елар мехкадаьтта промышленноста бIаьш шу дизар пай мехко белгалдоаккхуча хана. Ленина орден лелаеш ва установкаа начальник Шаламов Николай Иванович. Шиъ орден Ленинен Къахьегама Шеча Байракха ордени леп завода керттерча механика Синицов Алексей Степановича наьхха тIа. Ленина орден леп слесарь волча Боряк Иван Ивановича наьхха тIа. Завода дерриге вахар, цуи таханара хIара толам айхха бувзабенна ба цу пай цIераш дьахрий вахарца. Цхьаь цаI установка, цех чоалхане оборудовани яи заводе цар кулг ца хьеташ, цар тIа болх бераштa цар хьехам ца хуш. Лаьха хала да заводе царна ца йоаза балха процесс. «МассагI говзанча деккарийла ва цу хIамма а дIатIахьежача кхыча налад эргаш боалача къанноштa? БIаьш говзанчаш хьалкхебаьй цар цу заводе. Тахан цIи хеза специалисташ а болаш, балха хьаухаш бола катиргой говзалах хаетa а беш балхаш ду цар. Бакъда, къаьстта дог гIоадуел къаной. ХIана аьлча, царна дика хагадоагIа ер завод болх бе йолаенна, укказа болх бе йолаенна хIанзарчарна вIалла тара ца хинна дIамига установкаш. Цу хана арахецаш хинначa продукце тайпаш а ер цIелгаица дагарье е йиш йолаш. Е болхлой а бацар говзал лакха йолаш. Ерригача заводе а пхи саг вацар инстетут яьккха. Цулухьа. Йоах цар: Сиха дегIаена, шерьенна, ниа бепаш хинна дIаэттай тха завод». Из да а да цар кхдача бесса. ХIанадра завода пехани установкаш къовса йиш йолаш я кьаштдолча мехкарча мехкаьтта аппаратураца; шоай низагIа а, арахецача продукце дикалга а диллача. Дика болхле а. баьвоалa новкъост а хиларца коллективо доархIам а сий деш я ва Татаев Хаваж-Бауди. Коммунист Татаев районии совета депутат ва, цуи наьхха тIа леп «За трудовое отличие» яха медаль. Парткома болх дика дIаэттабе а, хьежабе безача хьисапе хьежабе а хев парткома секретара Брововко Алла Викторовнайна. Ухх заводе хьалкхийнай вла мегаргда цох. Пхийтта шера болх баьб цо. тIехьарча хана цо яр «Пилотная» валача опытни установка начальник. Цулухьа цунна дика йовз хIара установка коллектив. хIара коммунист. ПланагIа кхеде дезачуд соагIа 208 эзар сом кхоалаьл завода болхлоша укх шера. Итт беттa торарин продукци арахецарен продукцена реализаци иреп план хдиал ах бутт кьалла кхеачашъяьй цар. Планал соагIа арахийцай итташ эзараш сомий мaьхa продукци.

Иштта толамаш довхача диза лакъа лаьцал рационализаторана. БIаьш рационализаторски предложенеш йоалаьй цар балха процессаш аттача а йоахаш, къахьегама овсарле лаккъяра. Цар паччальалкхенна баь пайда эзараш сомаш да. Дика общественникаш рационализаторашн хиларна Кова заводе комсомольцаш Моровова Лидия. Джабаров Камиль, Кузьмин Юрий, Деревянкина Людмила, кхыбараш. Йоккха сий ду заводе къонача рационализаторий: Занкин Валентина, Липерий Юре, кхычар а. Масеза рацпредложени енай царех хIаране, балха тIа боккха пайда а луш.

XXIII-ча партсъезда цIи лелаеш я номер «40/1» яха установка. Пхи смена я цига болх беш. Укказа вIашагIкъоастаду парфини даьттеи. Йоккха майда дIа а лаьца массеца помещене чу даттача чоалханерча машинашец оборудованеи кхоачашъеш йола тамашийна балха процесе йоккха доалача цхьа цIагIа гу операторашта. Уккхалара кулгал ду пар цу тамашерча машинашта. Вийсанна самолета приборашка хьежача летчикашта тара хет цу цIагIа операторах.

Оператов Хазбулатов Вaxa ва номер «40/1» йолча установке комсомольски организаце секретарь. Массаза а хьоа гIулакхаш гойташ хьавоагIача цуи сий ду заводе. Тха къамаьл хилар Вахийна. Цо йоахар: «Заводе балха воагIаш со цхьакха говзал йоцаш вацар. Укказа балха веначул тIехьагIа болхлой сайрийнарча школе деша а ухаш чакхъьякхар ас итт класс а. Эрсий а, кхыча а къамех болча новкъосташа гIо дир соьна говзал караерзе. ХIанз са оператора говзал хинна ца Iеш йиьлагIча разряда слесара говзал а я». Иштта бахаш а къахьегаш а ба Грозненски нефтемаслозавода къахьегамхой. Ханал хьалха кхоачашъе дерз цар петилетка кхоалагIа шера план.

М.-С. ПАИЕВ.

Студентий фестиваль

Дукха ца йоаццаш Азербайджана столице — Баку хилар Советски Союза ерригача индустриальни мехкаьттан институтий студентий хьалхара фестиваль. Цига тулбенкаьбах И. М. Губкина цIерагIча Московски мехкаьттан химически промышленноста института, Уфа, Ухта, Тюмень, Рига, Тбилиси, кхыйолча а городашкара студенташ.

Нохч-ГIалгIайчера 60 соьгIа студент вахавар цу фестивале. Царна юкъе бар спортсменаш а художественни самодеятельноста артисташ а.

Фестивале кхайкхьича конкурса лауреаташ хилар цу оркестра артисташ. ХIара самодеятельни артиста Сийлен грамоташ елар. Цул соьгIа вай республика ерригa делегаци а хилар конкурса лауреат.

Мехкдаьтта промышленноста юкъейоалаьь керда методаш юкъаш, шоайла опыт дIа-хьа йийцар цига гулбенача студенташа.

Фестиваль чакхъьекхачул тIехьагIа Бакински мехкдаьттан химен института студенташца цхьана города исторически а хоза а моттигашка тхьежаш хилар вай республика вакалаш. 26 бакински комиссарий мавзолее а хилар студенташ. Цига эзаш дехкар цар.

Белгалдаккха деза цу тайпара фестивалаш студенташта юкъера доттагIал чIоагIдара доархIаме хилар. Цу тайпара фестивалаш шерра-шера чакхьаха лаьрхIар цига хинначар.

А. КИНДАРОВ.

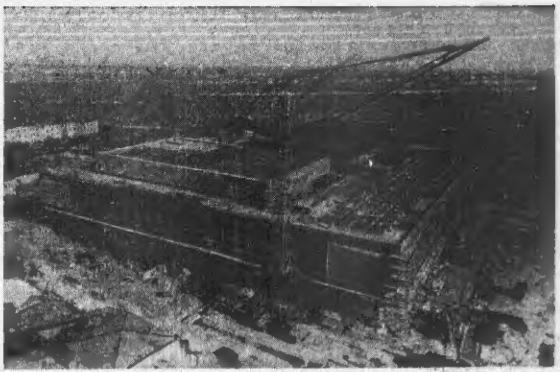

УЛЬЯНОВСК. Ленински мемориальни центр хьалъеш боаххача гIишлошъерий коллективо революце баьчча ваьча дийнахь дека 100 шу дизара яха йоагIача тайпара пакъахьар дукъа лелаеча юкъе аргIанара къахьегама хотало яьккхай — Волгана йисте дьалбеш латтача сийлахь боккхача гIирса металлически конструкцеш вIашагIъехка а кирпичкий пенаш хьалдетта а дьяннад. Болх бе эттай отделочникий облицовщиний бригадаш.

Сурта тIа: ерригача мемориальни центра сурт.

В. Севостьянова, А. Овчинникова сурт.

ТАСС фотохроника.

1968 ШЕРА 7 НОЯБРЕ г. ГРОЗНЕ КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕМОНСТРАЦИ ЯРА

П Л А Н

Сийлахь-боккхача Октябрьски социалистически революце 51 шу дизара хеталь гор. Грозна къахьегамхой ерригача города юкъара демонстраци 1968 шера 7-ча ноябре д. Демонстраци дIайолалу IуйренгIа 10-00 сахьат даьлча. Болхлойи гIулакхара нахи, шоай предприятеш, учреждеш, организацеш йолча гул а дий, районии колоннаш дIаоттадара белгалъьяьхача моттигашка боагIа.

КОЛОННАШ ЛЕЛАРА ПОРЯДОК

Байракхаш ярий колонна. 9-00 сахьат доалаш КПСС обкома сквера юхе Революце проспекта тIа гул а дийн, дIаотт.

Парте къаьнарча ветеранийи къахьегама ветеранийи колонна байракхаш ярий колоннана тIехьа 9-00 доалаш дIаотт КПСС обкома сквера юхе Революце проспекта тIа.

Физкультурникий колонна, 9-00 доалаш Гвардейски улицагIа дIаотт. Колонна корта Революце проспекта тIа хургба. Байракхаш ярий а парте къахьегамен ветеранийи а колоннана тIехьа йода.

Профтехобразоване управлене колонна. 9-00 сахьат доалаш Победа проспекта аьрда сагIорахьа дIаотт. Колонна корта Орджоникидзе проспекта тIа дIатIаэтташ хургба. Школьникий колоннана тIехьа йода.

Школьникий колонна. 9-00 сахьат доалаш Орджоникидзе проспекта тIа дIаотт. Колонна корта Победа проспекта тIа дIатIаэтташ хургба. Физкультурникий колоннана тIехьа йода.

Октябрьски района колонна. 9-00 сахьат доалаш Комсомольски улицагIа дIаотт. Колонна корта Победа проспекта тIа дIатIаэтташ хургба. Профтехобразоване управлене колоннана тIехьа йода.

Старопромысловски района колонна. 9-00 сахьат доалаш Победа проспекта аьрда сагIорахьа дIаотт. Колонна корта Мира улица тIа дIатIаэтташ хургба. Профтехобразоване управлене колонна тIехьъяьначул тIехьагIа колонна корта Орджоникидзе проспектага кхаччалца хьалхе йода. Октябрьски района колоннана тIехьа йода.

Заводской района колонна. 9-сахьати 30 минути йоалаш Победа проспекта аьтта сагIорахьа дIаотт. Школьникий Октябрьски районен колоннаш тIехьъяьначул тIехьагIа колонна корта Гвардейски улицагIа хьалхе йода. Старопромысловски района колоннана тIехьа йода.

Ленински района колонна. 10-00 сахьат доалаш Орджоникидзе цIерагIча майдан тIа йоагIа. Колонна корта Красни фронтовикий улицагIа хьат Комсомольски улица хьалгIа а отташ. Заводской района колоннана тIехьа йода.

Общественни порядок ГIалагIъелгеи колоннай лелар дийбеш тIалуда НГИАССР общественни порядок лоарара Министра заместителa — милице полковника воа. Н. И. Гуськина.

IуйрeйнагIа 8-00 сахьат даьлча дена демонстраци чакхъяллалца чулаьпача районе ледарс йоацаш пиль боцк транспорта масс тайпанта, къаьстта пропускаш йолаш йолча транспортагара дIаякхача.

Демонстраци хулча зоне гIаш лела пах соапаьу 8 сахьати 30 минути яьлча дека.

Трибуне дIатIаьттт къастача пропускагIа. цар дай бозанйташ дола документаш хьахьекхача, 9 сахьати 45 минути яллалца.

Горкомой комисси.

МАШАРА ТIЕХЬАРЧА КЪОВСАМХОЙ СОВЕЩАНИ

БУДАПЕШТ. 1 ноябрь. (ТАСС). Еррига венгерски машара совета инициативагIа Болгаре. Венгре. ГДР. Полыпе, Румыне, Советски Союза, Чехословаке машар лорабара комитетий викалхий аргIанара Консультативни совещани хилар Будапеште укх шера 30—31 октябре.

Новкъостешка вIаший загабувлача хана хьежар Вьетнамерча США агрессена духьаларча а хIаьта иштта Европе машари кхерамлен Iалашъяр духьа а лоаттабеча къовсама сагатагIа а лоархIамегIа а долча дешашка: иштта йийцар къоастальчул тIехьагIа ерригача адамлен машарен наргIатени гIулакха новкъостал дергдолаш йола кхы тайпа проблемаш а.

ДIа-юха дека а баьлар, информацеш а кийцар укх шера ноябрь бетта Хельсинке хургйолча Дерригдунен машара Совета президиума сессе хьакъехьа а машара тIехьалаттарий дерригдунен болана 20 шу дизарца дувзаденна долча дешашта а.

Болгаре, Венгре, ГДР, Польша, Румыне, Советски Союза, Чехословаке машар лорабара комитетий викалаша хьакхайкадир, цхьана овцагIа а баьнна кастта хургйолча Дерригдунен машара совета президиума заседание деи повестка тIа а хIаьта иштта Вьетнама хьакъехьарча машар безача нанай Стокгольмски дерригдунен конференце массозарча комитета сессе а латтаргIола лакхе белгальякха проблемаши декхарашки къоастадара новкъостал де шоаш раьза хилар. Цар шоай хиа ма кхоачча новкъостал дергда Вьетнама халахъа вийса къовсам хьоллоацача солидарноста болам. Вьетнамерча США агрессена духьаларча протеста болам, вьетнамски проблема Вьетнама Демократически Республикой Къулбехьен Вьетнам мукъалакхара Къамаш фронтой аьнача, йолаш йолча предложеней карда тIа къоасталра тIехьара болам дIаде йодача хана кхы а шерагIа бовржабара.

Дешаш дувцача хана вIашагIкхийттарашта даиза дергдоаш лаьрхIар машара тIехьарча кхыча йоламаши массови организацеш цхьана шоллагIа дунен тIом чакхбаьначул тIехьагIа Европе иийса отта гIулакх бакъдаь дIатIаацийтилга вIаштIехьлакхар духьа а европейски кхерамзло чIоагIъяр духьа а керда инициативаш гIулакхаш дIадоладелга. Машар бахьан долаш лоаттабеча къовсаме тIом гоама барийи из кхераш дIабаккхара овцагIовла кийча барийи бIарча цхьа фронт вIашагIйолла езаш лоархI вIашагIкхетаре дакъа лоацараш.

«СКОРПИОНА» ГАРГАШ КОРАЯЬЙ

ВАШИНГТОН, 1 ноябрь. (ТАСС). Азорски гIайренгий районера хи кIал гIолла лелача кема довкъаш кораяьй. Уж пхи бутт гаргга ха хьалхагIа дe доацаш дайнача хи кIал гIолла лелача «Скорпион» яхача американски ядерни лодкаца да аьиц хеташ да. Пентагоне баьча хоамагIа, 3 эзар метр гаргга кIоарга фордала улача корпуса гаргий сурт даьккхал къаьсттача кIоаргача хишка уттаеча устройствай новкъосталца «Мизар» яхача США океанографически кемаца. Цига хинна «Скорпион» яха хи кIал гIолла лела лодка. Чухьа 99 сагах латта кемаиша а йолаш хиннача «Скорпионацара» бувзам 21-ча мае хьаьаб. Лодка тIара баьча кодиш йоалар, цу хана ца перископни кIоаргача а нийсленнад, ца 27 миль наькъа юстара а иккхад.

«Скорпион» лехаш дукха ха яьннячул тIехьагIа, цунах хиннар массехк ди хьалхагIа мара гучаьннавлаш. Корпуса сурташ Вашингтоне дIахьоргдолаш да хи кIол гIолла лела кема хьадда довзаргдолаш а ни хIалак хилара бахьанаш гучадоахаргдолаш а боа специалисташ болча.

Средиземноморьера тIема ученеш чакхъьяьначул тIехьагIа укх шера май бетта Атлантике гIолла поход

БОЛГАРИ. Стара-Загора яхача городерча азотнотуковн завода кербамиди цех. Из хьалъяьй вежарашха долча социалистически мехкий новкъосталца. Цуи болха ина — шера 70 эзар тонн карбамид.

БТА—ТАСС сурт.

. ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ХОРЖАМ БОАЦА ХОРЖАМАШ

Хоржамашта хеталь, чIоагIа гIорайяь дIайолаенна кампани чакхйоаллоц латт ВIашагIкхийттача Штаташка. ТIехьагIа керда президент хоржаргволаш болча харжархошта тIехьа 5 ноябре кхаж тасеш бозеш ба американаш. Цу харжархошна викалий палата керда состав хоржаргья, кхоалагIа дакъа керда йоаккхаргья сенат — американски конгресса шоллагIа палата. Переписе яьча американски бюро даннеех, ханашка диллача кхаж тоссача дакъалаца бокъо йолаш ва США 121.500.000 граждани. Цхьабакъда, специалисташа даьча лоархIамегIа, ма дарра аьлча урнашка воагIаргвац 70 миллиондаь дукхагIа саг. Хоржамашка дакъа ца лоацаш дукха пах хилар — американски политически вахарера белгалдаьнна гIулакх. ДагалоххийтачагIа кхоачам ба, хьалхагIа 1964 шера хиннача хоржамашка харжархоех 62 процент мара кхаж тоссача дакъа лаьца ца хилар.

Дукхха американцаш кхаж тоссара бокъонах баьлб хургба, хIана аьлча ВIашагIкхийттача Штаташка ханеи совнагIа дукха кхыдола бахьанаш да кхаж тассара мальлъаш деххаш. Цхьаькхчанаш кхаж тасса гургрдаш бокъонца бола миса хоржам шоашта гуш ца хилар бахьан долаш. Из тIеххьара фактор кьаьсттъ боккхача лоархIаме я укх шера.

Дуккха хьалхагIа дена хьайоагIача тралнцех американцаша хоржамаш долазала массехк ди мара ца дисача хана шоай цIеной кораштен автомашинаштен тIалетаж президентала харжа оттабьича шоаш тIехьа кхаж тасса лаьрхIача кандидатий тайпан цIераш тIайола табличкаш. Массаза а из дерриш керттерча шиъ политически партеx цхьаьнне викалаш — паччахьалкхен Iаьдала урхаш дукха хана дена хуац-хувеш бо ехкаш хьабоагIаш бола демократаш е республиканцаш ба.

ХIана а цу шиъ парте кандидаташ ба — демократанкара Хэмфри республиканцашкара Никсон — КIай цIа шоай каралоаладе гIертарех керттера бараш. Цхьабакъда, американцаший цIеношта тIарен автомашинашта тIарен табличкаш дукхагIа хиннай. Цхьа-даьле, ерригача шоаттъ е итте а штате хьаттаа кхоалагIа кандидат — расисти чIоагIагIа вола реакционери Уоллес. ХIаьта шоалагIа-даьле, дукхача американцаша кандидатий тайнан цIераш тIайолча табличкашта меттел тIаеттаду лозунг: «Президент хила мегаргвола кандидат вац».

Цу лозунгаца хьахьекхад 5 ноябре хулча хоржамашка шоаш харжа мегаргвола саг ца чилорах миллионаш болча американций чIоагIа дог тийша хилар. Царна геттара дика дагалоагIа 1964 шера ахь на хеулаш шоаш миштa Iехабир. Цу хана дуккха а дукхагIа болча харжархоша демократа Джонсона тIехьа кхаж а тессар, тIом хьашт долаш хинна Голдуотер вогIча тайпара тIехьашка а кхессар. Цхьабакъда, хоржамаш хилалехьа ше даь къамаьлаш цу сахьате дии а даь. Джонсон мара кхы мала цар Голдуотер тIехьашка вальккхача бахьанех йоза гIулакхаш практике чакхдаха волавенир.

ХIанз кхыметтел тайп-тайпара шиъ программа вIаши духьалъоттара форма а яц. Вьетнамера тIом, США-на шоашта чухьара а расови дозанаш дахна долча керттерча дешашта республиканцашна къобалъеш йола чакхъальнай демократий

правительства. Цулухьа пхьоккха тайпа хьадда программа илайкеш вац Никсон. Гуччаьла спекуляци делаю цо цу дешаех бола демократий политика мехка чIоагIагIа гоамъенца хиларах. БIаргагуш догдоах цо дукхача харжархошна, демократий Iаьдала шоаш раьза ца хилар хьаькъохка бедам хиларах а, шийна тIехь кхаж тоссаргхиларга.

США-рча хоржамашта хьалхара компании принцип йоапаш жилар шаьра гуш да американски паччахьалкхен эгара лакхера пост хьалапа гIертараша деча къамаьлашкара а. Доккхий къинош даьа яхаш вIаши бехке а беш, шоай принципиальни политикеш бе-бе хетийта гIерт уж. Хамфри а Никсон а — шакхе я, мадарра аьлча иза йозиера агрессиении политика дIахо кхахьара тIехьалатт. «ВIашагIкхийттача Штаташта эш, — хьакхайкадир Хамфре, — гера дIадаккхарах йола переговораш тоьал чIоагIача позицера е царна торо лургйолаш дола герзашцара ниэаш». Иззаморг, кхы а къоастам боламагIен лоацагIен хилар мара кхы баьзале йоцаш, дер Никсона хьакхайкадер а: «Нига позицера е ееза ВIашагIкхийттача Штаташа Советски Союзаца переговораш».

Эггара кердагIа йолча хIанзарча электронно-счетни машинаша голосовани чакхъьяначул тIехьагIа хьахьоккхаргда хотваьнар малагIа ва. Цхьабакъда, американски харжархоша шоай бюллетенаш урнашка IочуккхосалеI дукхха а хьалхагIа къоасталаь дьйнад хоржамех керттера хургдар. Бот молагIа воале а — Хэмфри е Никсон — КIайча цIагIа шиъ викал хургва, американски халкъа а ца хулаш, американски монополистически капитала.

НАТО ОАГIОНГАХЬАРА КЕРДА СОА

ДIадахача кIирагIа франкистски Испане столице Мадриде чIоагIагIа везаьа тIайийво кхь денна официальни визитагIа вена малхбузенгерманска канцлер Кизингер. Белгала паччахьа санка сий дир цун. Аэродроме канцлера нахтавена Франко заместитель адмирал Бланко трапа тIа гIолла самолета дюка тIа ваьлар Кизингерагь моарвал хаттар духьа. ХIаьта Франко ше цийн хворене тIа а нийца. «Карл III-тук доккха жIарг» яха орден елар цунна соагIата. ШоллагIа дунен тIом болча хана Франко Гитлерaца вIашагIкхийттача хана дена германски империалистически гIозарий лакхехьара викал эггара хьалха испански диктаторaца вIашагIкхетар дар иа.

Визит чакхйоалаш ФРГ правительства викало хьакхайкадир «гаьнна бодаш бола барт» вIашагIехьбаьнна хилар а цкипа а паччахьалкхена юкъе «цхьана политически гIулакхаш леладана даргдоацилга» бакъдаь хилар а.

Кхыча мехкий кепайоалово бечa хоамагIа, цу кхаьлача формулировкашта тIехьашка дIахьулаяь я Люфтваффе самолеташ испански территоре тIа гIолла тIех а юлаш Португалерча малхбузенгерманские фегарча тIема базе ахара хьакъехьарча денах лаьца тIагIертта еш йола торг. Хетачох, ше цунна раьза хиларах Испане дIадех «Юкъарча рынке» дIачуэпара хьакъехьа Испане даь лехар Федеративни Республико хьаллоацилга.

Переговорашка дикка йоккха моттиг дIалаьцар экономически дешаша. Малхбузенгерманиски компанеша Пиренеашкахьа шоай кулгаш кхувдалу дукха ха я. Царех ахьаярата хIанзле а чIоагIагIа позицеш лийцай испански тIема промышленностера. Масала, «Детусса» яхача фирмага концесси кхьчай урановi руда лаккха, из чакхдоахаргдоа предприятеш хьалъе, атомни токнамаш де.

Цхьабакъда, уж дерриге дешаш мел лоархIаме хиинадале а, Кизингера Мадриде яьча переговорашка керттера хиннараш уж дац. Малхбузенгерманиски ДПА агентства Франкеца Кизингер вIашагIкхетарах цо Испане бихьача наькъа «кульминационни пункт» я аьлар. Цу вIашагIкхетара «юкъаметтигера тема», белгалдоаккх ДПА-с, «Средиземни форда малхбузехьарча даькъа тIара хьал» «Испане НАТО-парча гIулакхашка» хьежжа дувцилта яр.

Цу тайппара, НАТО малхбузехьарча средиземноморски оагIонгахьа керда агрессиени соа гуччалъа вIашагIйолла гIийртар Мадриде. Цунна дувзаденна къаьсттача лоархIаме хул, Кизингер Испане вена малхбузенгерманиски паччахьалкхена керте латтар санна вена ца Iеш. Вашингтона ах официальни эмиссар санна а венав кхаш американски «Нью-Йорк таймс» дувцар. Газета хетачох, пункна тIадилла делхар дар испански территоре гIара американски тIема базаш дIахо доаттадара «хьалаш бокрам тIа дахара» испански правительство «тешаш гIортигa».

Средиземни форда районерча НАТО малхбузенгахьарча оагIорахьара агрессиени кийчонаш Испанерча фашистски режима новкъосталца чIоагIъелга малхбоалехьарча оагIонгахьа керда провокацеш йолаярна цхьана лен. Укказа хIанале а хьакхайкадаьа 3 ноябре «ялсамалера Iаж» аьнна кодови цIи а йолаш, дакъа лоацаш гречески фашистски хунта кемаш а долаш йола НАТО йоккхий тIема-форда учениш йолалуш хилар.

Кизингер Испане вахаро, Бонн—Мадрид яха керда соа вIашагIйоаллаpo, Грецерча фашистски хунта тIема гIулакхаш ейдаларe, ялхлагIча американски флота провокационни гIулакхаша гуччахьа теша ду натовски дай Средиземни форда районa агрессиени кийчонаш сиздеш хилара. Цу доллача хIамаша кхы тIа а хьахьокх Средиземни форда районах машара зона яр духьа халкъаша лоаттабу къовсам мел доархIаме ба.

Г. ШИШКИН.
(ТАСС).

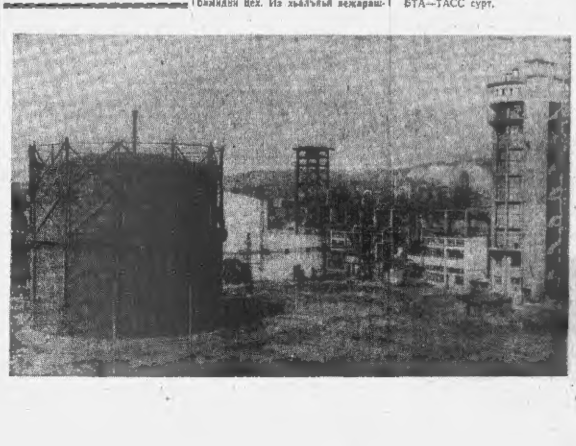

ЦАР СИЙ ДУ

Доккхийча къахьегама техникаш наькъаьяккхар шоай деча денна Назрановски района кооперацe болх беш бола комсомольцаш. Комсомольски ударни вахте а етта шоай балха планаш гIеллкхеьчашйир цар.

Юкъера школа йистельяккхачул тIехьагIа кникаш дохкача тика чу балха яра Албогачиева Жалина. ХIанз цуи тика чу доакадца культтоваараш а да. Дика гIулакх а дийя дIавоккхийт. Жанмо ше йоагIача вена мIддерхо. Нахаха бозане. Iимерзе хиларах массаьнна а дукхаьза яа.

Района правлене чIоагIагIа тешал деш ба кьона болхлой комсомольцаш Цоймоева Рая — райПО йоккхагIйола бухгалтер, Бузуртанов Салман — товаровед, Хабриева Фариза — экономист.

В. СЕРГЕЕВ.

Х А О Т Т А М

Тахан республике гIоллеи Грозней хувадлуш моркаш а йолаш. сатоссаши IуйрeйнагIа дола а доалаш. малхбоалехьара лаьгIо. гIаьхаьча боарамга кхоачаш мух а хьекхаш ха хургьа. Фегапа температуре байсанне 3—8, дийкахьа — 6—11 градус йIовхал йолаш хургьа.

6-ча ноябрера 10 ноябрга ялчанлаца юкъ-юкъе екхаж а уттаж, кхьала хургьа. Доаллана йоачаж а йоацаш, шьяккалйолча моттигашка дохи доалдарга, къудо-малхбоалехьара лаьгIо, гIаьхаьча боарамга кхоачаш мух хьекхаргба. Фегара температура байсанне 0—5, хьалхарча юкъагIа 8—13, ахкх шелбисача ханна 15—17 градус йIовхал йолаш хургьа.

Метеостанци.

Редактора меттел
М. М. ХАМХОЕВ.

ДЕЗА НОВКЪОСТИЙ, ГАЗЕТ ДЕШАРАШ!

ДIадоладеннад 1969 шера

«С е р д а л о»

газета язлуга

Газет язду предприятешкеи учреждешкеи кепайоазув доаржадеча общественникаша, «Союзпечата» бувзаша отделенешка.

Газет доацаш ха юкъе ца йолийтар духьа шоай ханнахьа газет язде диц ма делаш.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный. Ленина улица, 11 (3-гIа этаж)
Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам.—3-38-11; бахтпоххама секретара—3-34-38; партийни вахаран, культурни, промышленностен отделий—3-42-38; корта боалачех письмойн отделий—3-42-38.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул Ленина, 11 (3-й этаж)
Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-38-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-38; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-38.

«Грозненский рабочий» издательстве типографи. Революце проспект, 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05255. Заказ № 4753.